ԱԶԳ
AZG armenian newspaper

Ապրիլ 20, 1991
շաբաթ

եռօրեայ թերթ
Ա տարի, թիւ 19
գինը՝ 30 կոպ.

հասցէն՝
Երեւան 375010,
Ալավերդեան 47
հեռ. 58-1841
ֆաքս (8-852) 56-2941

Թուրքերը քանդում են Գնալըի հայոց եկեղեցու սրահը

Համարյա այն օրերին, երբ թուրք դեսպանը Երեւանում եւ Մայր Էջմիածնում հավաստիացումներ էր տալիս Թուրքիայում հայկական հուշարձանների նկատմամբ «նոր ոգով առաջնորդվող» թուրքական իշխանությունների նախաձեռնության մասին, Պոլսի մոտ գտնվող Գնալը կղզու (որ մի ժամանակ կոչվում էր Հայոց կղզի) հայկական եկեղեցու դեմ գործվում էր պետական վանդալիզմի մի նոր արարք:

Արդարեւ, Պոլսում լույս տեսնող «Մարմարա» եւ «Ժամանակ» օրաթերթերն իրենց ապրիլի 12-15 համարներում գրում են, թե ամսի 11-ին եւ 12-ին, երկու հերթով, Կղզիների քաղաքապետության հրամանով բուլդոզերների օգնությամբ քարուքանդ է արվել Գնալըում գտնվող ս. Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցու կողքին կիսակառուցված դահլիճը, պատճառաբանելով, թե այն չունի շինարարության արտոնագիր եւ, իբր, խանգարում է տեսարանը: Մինչդեռ, գրում են հայ օրաթերթերը, կառուցվողը ստորգետնյա մի շինություն էր, որի առաստաղը չէր գերազանցում կողքի այգու մակարդակին եւ որը գտնվում էր հայ եկեղեցու շրջափակի ներսում: Ինչ վերաբերում է արտոնագրին, ավելացնում են թերթերը, այն զլացվում է բոլոր փոքրամասնությունների վաքըֆ (եկեղեցական կալված) եղած շինություններին, թիվ 2762 օրենքով: Մինչդեռ, շարունակում են նրանք, հարեւան Մեծ կղզու հույն եկեղեցին եւ հրեաների սինագոգը վերջերս են առանց արտոնագրի կառուցել բազմահարկ շենքեր իրենց կալվածների վրա:

Քանդման աշխատանքների ժամանակ բուլդոզերները փշացրել են հեռախոսագծերը եւ երկու եղեւիններ:

Ապրիլի 13-ին, երբ Ս. Փրկիչ հիվանդանոցի հոգաբարձության ատենապետ Փիլո Աքանը փորձել է վերոհիշյալ արարքի մասին բացատրություններ ստանալ Պոլսի նահանգապետ Ջահիդ Բալարից, վերջինս չի ընդունել նրան, ասելով, որ հարցի լուծումը վեր է իր պատասխանատվության սահմաններից: Նախապես նմանօրինակ պատասխան է տվել նաեւ Կղզիների քաղաքագլուխ Ռեջեբ Կոչը, որն ավելացրել էր, թե քանդման հրահանգը Պոլսի քաղաքապետության միջոցով ստացվել էր արտգործ նախարարության բերքահայ համայնքի հարցերի բաժնից:

Այս մասին արտահայտվել է նաեւ թուրքական «Ջումհուրիյեթ» թերթը, վկայակոչելով Թուրքիայի հայկական շրջանակների դառն դիտողությունը այս մասին, թե քաղաքապետության որոշումը «նվե՞ր էր» զատկական տոների առթիվ: Հարցի շուրջը մեծ հետաքրքրություն են հանդես բերել նաեւ օտար թղթակիցները:

Մեր հաջորդ համարում ավելի լայն մանրամասնություններ՝ այս հարցի կապակցությամբ: □

«Հյուրրիյեթ»-ը ներկայացնում է Վ. Վուրալի այցը Երեւան

Մոսկվայում Թուրքիայի դեսպան Վոլքան Վուրալը ապրիլի 8-ից 10-ը պաշտոնական այցով գտնվում էր Երեւանում: Նրա հետ ճայրաքաղաք էին ժամանել Անատոլիական լրատվական գործակալության ու «Հյուրրիյեթի» երկու թղթակիցներ: Վերջիններս, ինչ խոսք, բանակցություններին չեն մասնակցել, սակայն այցի ընթացքում լինելով Վոլքան Վուրալի կողքին, հանդիպելով միաժամանակ հանրապետության ղեկավարների հետ, կարծիք են կազմել, ընդ որում ոչ առանց դեսպանի օգնության, Հայաստանի թուրքական նոր քաղաքականության վերաբերյալ: Եվ ահա, «Հյուրրիյեթի» մոսկովյան թղթակից Ներդուն Հաջըօղլուն, նույն թերթի ապրիլի 18-ի համարում անդրադարձել է այդ հարցին, հրապարակելով *«Հայաստանի հանրապետության նախագահ Տեր-Պետրոսյանից եւս մի նոր ուղերձ. ուզում ենք բարեկամանալ Թուրքիայի հետ»* վերնագրով հոդվածը:

Թուրքիայի դեսպանը պաշտոնական առաջին այցն էր կատարում Երեւան, մի հանգամանք, որն ինքնին կարեւոր նշանակություն էր հաղորդում այցին եւ այն դարձնում երեւույթ Հայաստանի քաղաքական կյանքում: Չնայած դրան, հայկական մամուլը բավարարվեց բոլորին անչափ հետաքրքրող այցի վերաբերյալ խիստ կցկտուր տեղեկություններ հաղորդելով: Դրանով էլ, կատարեն մեծացրեց այցը լուրովի մեկնաբանելու թուրքական մամուլի հնարավորությունները: Ի գիտություն ընդունելով այս բոլորը, ավելորդ չենք համարում ձեր ուշադրությանը ներկայացնել Ներդուն Հաջըօղլու ստորագրությունը կրող հոդվածի բարգմանությունը:

Երեւան, «Հյուրրիյեթ».- Հայաստանի հանրապետությունը, կրկնելով շուրջ 7 ամիս առաջ «Հյուրրիյեթի» միջոցով ուղարկված ուղերձը, մի անգամ եւս հայտարարեց՝ **«Թուրքիայի հետ ոչ թե թշնամություն, այլ բարեկամություն ենք ուզում անել»:** Երեկ դեսպան Վոլքան Վուրալը երկօրյա այցով մեկնեց Հայաստան, հանդիպումներ ունեցավ Հայաստանի Հանրապետության նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի եւ պաշտոնական այլ անձանց հետ: Գերագույն խորհրդում կայացած Վուրալ-Տեր-Պետրոսյան մեկժամյա հանդիպումից հետո՝ Հայաստանի Հանրապետության ղեկավարն ասաց. **«Խորհրդային Միությունը փոփոխությունների է ենթարկվում: Կարեւոր փոփոխություններ են տեղի ունենում նաեւ Հայաստանում: Ուզում ենք բարեկամանալ: Պատրաստ ենք ամեն տեսակի փոխշահավետ համագործակցության»:** Իսկ ինչ վերաբերում է Վոլքան Վուրալին, ապա նա Տեր-Պետրոսյանի հետ իր հանդիպումը «Հյուրրիյեթին» մեկնաբանեց հետեւյալ խոսքերով. **«Հայերի դիրքորոշումը վերին աստիճանի մեղմ է: Տեր-Պետրոսյանը նշեց մեր այցին տրվող կարեւոր մեծ նշանակության մասին: Նա պատմական տարաձայնությունները մեկնաբանեց որպես իր դարն ապրած որոշակի խնդիրներ եւ, շեշտելով աշխարհում, Խորհրդային Միությունում եւ Հայաստանում տեղի ունեցող փոփոխությունները, ընդգծեց, թե** ***«շարունակաբար փոփոխվող աշխարհում նոր ըմբռնումով համագործակցող երկու հարեւաններ ենք դառնալու»:***

Իսկ մենք, խոսելով բարեկամական նպատակների մասին, հայտնեցինք այցի ժամանակ բոլոր խնդիրների վերաբերյալ բացեիբաց խոսելու մեր պատրաստակամությունը: Ես տեղեկացրի, որ 1915 թվականի ցեղասպանության վերաբերյալ սպառլամենտի ընդունած որոշումը անհանգստության տեղիք է տալիս եւ ստվեր կգցի փոխհարաբերությունների վրա: Այնուհետեւ ես նշեցի, որ մենք կողմնակից ենք Ադրբեջանի եւ Հայաստանի միջեւ առկա խնդիրների ոչ թե զենքի, այլ բանակցությունների միջոցով լուծմանը եւ մեծ կարեւորություն ենք տալիս կայուն քաղաքական իրավիճակի հաստատմանը շրջանում: Տեր-Պետրոսյանը հավանություն տվեց մեր կողմից արված ստեղծարար քննադատություններին եւ հետեւյալ խոսքերով ամփոփեց Հայաստանի դիրքորոշումը. **«փոխհարաբերությունների զարգացմանը զուգընթաց, երբ մեր ժողովուրդները զգան, որ բարեկամության պտուղների քաղցրությունը նախընտրելի է թշնամանքից, հին կսիվները մեծաղ հանելը ամենեւին էլ հեշտ չի լինի»:**

Հ. Զ.

«Եկեղեցու աջակցությունը թուրք-հայկական հարաբերություններին»

Մոսկվա «Հյուրրիյեթ», ապրիլ 16, 1991

Առաջին անգամ թուրքական թերթին հարցազրույց տալու ժամանակ Հայոց կրոնապետ Վազգեն Առաջինը հայտնեց եկեղեցու պատրաստակամությունը աջակցելու երկու երկրների հարաբերությունները բարելավելու աշխատանքներին: Նշելով Հայաստանի եւ Թուրքիայի միջեւ սկսած նոր ժամանակաշրջանը, նա ասաց, **«Մեր եկեղեցին թշնամանք տածող հաստատություն երբեք չի եղել»:**

Հայոց կրոնապետ Վազգեն Առաջինը հայտնեց, որ եկեղեցին ներուկ կկանգնի Հայաստանի Հանրապետության եւ Թուրքիայի հարաբերությունների բարելավման ջանքերին:

«Հին ցավերը մոռանանք, հիմա արդեն դեպի ապագան նայելու ժամանակն է,- ասաց Վազգեն Ա.ն ու շարունակեց,- **«մեր եկեղեցին, ինչպես ենթադրում են Թուրքիայի որոշ շրջանակներում, թշնամանք հրահրող հաստատություն երբեք չի եղել: Ես հիմա չեմ ուզում անդրադառնալ այդ հին հարցերին: Հարաբերությունները բարելավելու ուղղությամբ Երեւանի կառավարության բոլոր որոշումները քաջալերելու ենք»:** Վեհափառը նույս հայտնեց, որ թուրք կրոնավորները եւս նման ջանքեր կգործադրեն: Միաժամանակ նշեց, որ ինքը կոչ է անելու Էջմիածնի ենթակայության տակ գտնվող հայկական բոլոր եկեղեցիներին, որպեսզի նրանք նպաստեն խաղաղության եւ եղբայրության սկզբունքների արմատավորմանը:

Խմբագրության կողմից.- Ով գործ է ունեցել թուրք առօրյա մամուլի հետ, գիտի նրա աշխատակիցների՝ իրականությունները շրջելու «շնորհքի» մասին: Այս անգամ տարբեր չէր պարագան: Մնում է հույս ունենալ, որ մեր հանրապետության համապատասխան մարմինները կտան իրենց մեկնաբանությունները:

Վեճ Գյուլբենկյան հիմնարկությունում

1957-ին Լիսաբոնում (Պորտուգալիա) հաստատված Գալուստ Գյուլբենկյանի հիմնարկության նախագահի պաշտոնի շուրջ այժմ սուր վեճ է ծագել, գրում է «Յուրոպիըն» շաբաթաթերթը իր մարտի 24-ի համարում: Անձամբ Գ. Գյուլբենկյանի կողմից նշանակված նախագահը՝ դոկտ. Ակերեդո Պերդիգաոն այժմ արդեն 94 տարեկան է եւ հարց է առաջանում նրան փոխարինել վարչության անդամներից մեկ ուրիշով: Նույն վարչության կողմից նախապես ընդունված մի որոշման համաձայն, նախագահի պաշտոնը ստանձնելու էր հանգուցյալ բարերարի վարմիկն ու գործակիցը՝ Ռոբերտ Գյուլբենկյանը: Սակայն վարչության պորտուգալացի անդամները այժմ առաջարկում են ռոտացիոն համակարգ, նախապատվությունը տալով ավագագույն անդամին՝ պրոֆ. Ֆերրեր Գորրելային, ինչը, բնականաբար, ընդդիմություն է առաջացրել Ռոբերտի մոտ, որի կողքին են նաեւ որդին՝ Միքայելը եւ Գալուստի թոռը՝ Միքայել Եսայանը:

Հիշեցնենք, որ Գ. Գյուլբենկյան հիմնարկությունն իր տրամադրության տակ ունի շուրջ 1,6 միլիարդ դոլլարի կանխիկ դրամ եւ Եվրոպայում ամենահարուստ ու շքեղ թանգարաններից մեկը: Հիմնարկությունը ամենամյա կրթաթոշակներ է հատկացնում բազմաթիվ ուսանողների, նյութապես օգնում հիվանդանոցների եւ գիտական կենտրոնների:

Այս մասին ավելի մանրամասն կարդացեք մեր հաջորդ համարում: □

Ճապոնիայից դատարկաձեռն վերադարձի ճանապարհին Գորբաչովը կանգ է առնում Հարավային Կորեայում

Չորս օրվա ընթացքում պաշտոնական խոսակցությունների 6 ռաունդ անցկացնելուց, բազմաթիվ ընդունելությունների եւ ծիսակատարությունների մասնակցելուց, ժպիտներ փոխանակելուց եւ շրջագայություններ ունենալուց հետո, ԽՍՀՄ պրեզիդենտ Մ. Գորբաչովն իր տիկնոջ եւ արտգործ նախարար Բեսսմերտնիխի հետ դեպի Մոսկվա վերադարձի ճանապարհին երեկ այցելեց Հարավային Կորեա, հույս ունենալով այնտեղ փոխհատուցել Ճապոնիայում կրած ձախողությունը:

Տոկիոյի օդանավակայանում, երեկ, լրագրողների առաջ ամփոփելով իր չորսօրյա այցի արդյունքները, խորհրդային ղեկավարը չթաքցրեց իր անբավարարվածությունը, զարմանք հայտնելով խորհրդա-ճապոնական հարաբերություններում տասնամյակների սառույցը կոտրելու վերաբերյալ Ճապոնիայի ղեկավարների անփութաջանության առթիվ: Այդպիսով, նա կրկնեց այցելության առաջին օրը հայտնած զարմացական այն արտահայտությունը, թե իրեն հաջողվել է բարելավել հարաբերությունները բազմաթիվ երկրների հետ, բացի Ճապոնիայից:

Հայտնի է, որ Ճապոնիան Խ. Միությունից պահանջում է Կուրիլյան կղզիներից առնվազն (եւ առայժմ) երկուսը, դրանք նկատելով անարդարացիորեն իրենից զավթված, մինչ Գորբաչովը ձգտում էր առանց որեւէ զիջման առեւտրական շահավետ պայմանագիր կնքել Տոկիոյի հետ:

Ըստ միջազգային դիտորդների, Կրեմլի ղեկավարը հույս ունի այդպիսի նոր պայմանագրեր կնքել Հարավային Կորեայում, ուր նա խորհրդային ղեկավարներից առաջինն է, որ այցելում է: □

Ճամբարներ քրդերի համար

Վեցժամյա հետաձգումից հետո ամերիկյան գեներալ Շալիկաշվիլու գլխավորությամբ դաշնակից զինվորականների մի խումբ երեկ երկկողմ ժամանեց հյուսիսային Իրաք՝ բանակցություններ վարելու իրաքյան սպայակույտի ներկայացուցիչների հետ: Նույնժամանակ, ամերիկյան բանակի մի բանբեր հայտարարեց, թե պատվիրակության այցի նպատակը բանակցություններ վարելը չէ, այլ իրաքյան կողմի հետ պայմանավորվել քուրդ փախստականների հետագա կարգավիճակի, ինչպես նաեւ ամերիկացիների գլխավորությամբ հյուսիսային Իրաքում կառուցվելիք ճամբարների եւ դրանց անվտանգության շուրջ:

Արդարեւ, չորեքշաբթի օրը պրեզիդենտ Բուշի կողմից իրաքյան քրդերին ձեռք չըտալու նախազգուշացումից հետո, Մ. Նահանգների կոնգրեսը որոշել է հսկայական ճամբարներ կառուցել քուրդ բռնագաղթված միլիոնավոր փախստականների համար, հյուսիսային Իրաքում, թուրքական սահմանի մոտակայքում:

Մյուս կողմից, ՄԱԿ-ի գաղթականների գծով հանձնախմբի նախագահ իշխան Աղախանը երեկ հայտարարեց, թե Եվրոպայի եւ ամերիկյան երկրների կողմից Իրանում եւ Թուրքիայում հայտնված քուրդ փախստականներին տրվող օգնությունը հազիվ կարող է 10 տոկոսով բավարարել նրանց կարիքները: Նա առնվազն 400 միլիոն դոլլարի օգնություն պահանջեց շահագրգիռ երկրներից, այլապես, ասաց, ՄԱԿ-ի *«օգնությունը կլինի մի դատարկ ոստրե»:* □

ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ ԿԱՐՃ

— Ապրիլի 18-ին Իրանի զինված ուժերի կազմավորման տարեդարձի առթիվ Թեհրանում անցկացվեց ռազմական շքերթ, որի ժամանակ առաջին անգամ ցուցադրվեցին ՄիԳ-29 ինքնաթիռներ: Ձեռք բերված տեխնիկան, ըստ ֆրանսիական լրատվական գործակալության, 8 ամիս առաջ գնվել է Խորհրդային Միությունից՝ համաձայն ռազմական առեւտրի շրջանակներում երկու երկրների մեջ կնքված մի պայմանագրի:

— ԱՄՆ-ի պրեզիդենտը ապրիլի 18-ին կայացած մի հարցազրույցի ժամանակ հույս հայտնեց, որ ամերիկյան ուժերի դուրս բերումը Պարսից ծոցից, կնպաստի ԱՄՆ-ի եւ Իրանի հարաբերությունների բարելավմանը: Իրանի երկյուղն ու անվստահությունը ամերիկյան ուժերի ներկայությունից,- ավելացրեց պրեզիդենտը,- պատճառ էր դարձել, որ ԱՄՆ-ն չկարողանար անմիջականորեն օգնություն հասցնել Իրանում ապաստան գտած ավելի քան մեկ միլիոն իրաքցի քրդերին: Պրեզիդենտը նշեց, որ իրանցիներն իրենց չէին վստահում, եւ չէին հավատում այն խոստումներին, որ շուտով ամերիկյան ուժերը լքելու են շրջանը: Նրանք նույնիսկ Իրանի ոխերիմ թշնամու՝ Սադդամ Հուսեյնի դեմ ուղղված ռազմական գործողությունների նկատմամբ կասկածներ ունեին: Պրեզիդենտը հույս հայտնեց, որ ամերիկյան ուժերի դուրս բերման գործընթացը շուտ կավարտվի, եւ Իրանի կասկածներն ու երկյուղը ամերիկյան ուժերի ներկայությունից կփարատվեն: □

digitised by A.R.A.R.@

«Նաիրիտ»-ի վերաբացումը՝ հարկադրական միջոց

Քաղաքականություն թելադրելու միակ ռեալ լծակը «Նաիրիտ»-ն է,- ասում է խորհրդարանի նախագահը

Պաշտամունքային այս շարքը հաճախված էր բուռն քննարկումներով, կրքոտ վեճերով: Հարցերի քանակը բավականին մեծ էր. ֆինանսավորումը, տոների, ժամանի, բնույթի պահպանությունը եւ այլն:

Գերագույն խորհուրդը որոշում ընդունեց, ըստ որի ատոմակայանը գործարկելու կամ նոր ատոմակայան կառուցելու հարցը պիտի լուծվի միմիայն հանրաքվեի միջոցով: Նախաշրջանում քննարկվող հարցերից մեծ ուշադրություն գրավեց նաեւ հասարակական-քաղաքական կազմակերպությունների ունեցած գույքագրման համենման աշխատանքի քննարկումը:

Առանցքային էր Հայաստանի կոմկուսի գրավոր հեծերի, գույքի օրինականության, ֆինանսական աղբյուրների հարցը:

Որոշում ընդունվեց Հայաստանի կոմկուսի եւ նախկին ՀԼԿԵՄ-ի (այժմ՝ ՀԵՄ) ունեցվածքն ազգայնացնելու մասին:

Սակայն ամենաթեժ վեճերը ծավալվեցին «Նաիրիտ» գիտարտադրական միավորման վերաբացման հարցի շուրջ:

Քննարկումը տեւեց երկու օր՝ ապրիլի 16-17-ը: Շատ հարցերի պատասխան տվեց նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի ելույթը:

«Խորհրդարանն է փակել «Նաիրիտ»-ը եւ այսօր խորհրդարանը հինգ ստիպված է որոշում կայացնել այն բացելու մասին,- ասաց նա:- Մանր կացությունն է, եւ պետք է կանխատեսել խորհրդարանի անկեղծության վրա, եւ սրա համար ներողություն եմ խնդրում, որովհետեւ կա մի հարց, որը հասարակայնության մեջ շոշափվում է, փողոցներում, միջանցքներում շոշափվում է, բայց մեր խորհրդարանը, չգիտես թե ինչու, վախենում այդ հարցը մեջ տալու: ՀՀՇ-ն մեծ, եթե ոչ վճռական դեր է խաղացել «Նաիրիտ»-ի փակման գործում, եւ դուք այսօր այդ հարցը մեզ պետք է տալիք, թե ինչո՞ւ են մենք այսօր հանկարծ տեսակետը պաշտպանում: Այս հարցը պետք է հստակ դրվեր:

Ես այսօր պարտավոր եմ բացել բոլոր փակագծերը, թեեւ կային բաներ, որոնք, թերեւս պետք էլ չէր ասել: Իրականությունը հետեւյալն է. 1989-ի հունիսի 25-ի որոշումը գրվեց այս կողքի սենյակում, եղանք ո՞ւմ ձեռքով: Վազգեն Մանուկյանի, Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի, Բաբկեն Արարքցյանի, Զորի Բալայանի եւ Հակոբ Սանասարյանի:

Հակոբ Սանասարյանը եւ Զորի Բալայանը առաջնորդվում էին զուտ էկոլոգիական նկատառումներով:

Ինձ համար ավելի առաջնակարգ էին քաղաքական նկատառումները, եւ մասնավորապես, ՀՀՇ-ն եւ «Ղարաբաղ» կոմիտեն, ամենայն լրջությամբ մտածելով եւ Զորի Բալայանի, եւ Հակոբ Սանասարյանի փաստարկներին, առաջին հերթին առաջնորդվում էին քաղաքական նկատառումներով: Առաջինը այն էր, որ «Նաիրիտ»-ը, փաստորեն, մերը չէր, հայ ժողովրդինը չէր պատկանում: «Նաիրիտ»-ից մենք ստանում էինք միայն բույն եւ անարժեք թղթադրամ (178 մլն ռ.): Մնացածը ստանում էր Միությունը: Դա պարզ կեղեքում էր, մեր ժողովրդի հարստահարում:

Մենք մեկ առ մեկ քննել ենք, թե ի՞նչ է ստանում Հայաստանը «Նաիրիտ»-ից, եւ ի՞նչ կարող էր ստանալ, եթե մենք տերերինը այդ գործարանը: Մեզ համար պարզ դարձավ, որ «Նաիրիտ»-ի բացման հարցը կարող է դրվել միայն այն ժամանակ, եթե մենք վստահ լինենք, որ դա մեր սեփականությունն է, եւ մենք ենք տնօրինելու այդ սեփականությունը: Սա քաղաքական մեկ նկատառում էր:

Մյուսը կապված էր Արցախի խնդրի հետ:

Այսօր պետք է ամեն ինչ պարզվի, որ դրանից հետո մենք կարողանանք հանգիստ սրտով որոշում կայացնել: 88-ի համազգային գործադուլները, որոնք կազմակերպում էր «Ղարաբաղ» կոմիտեն, տեւեցին ամիսներ, մեր ժողովրդին ցնցող հսկայական գործողություններից, մեր հանրապետությունը կրեց հսկայական վնասներ, դա բացահայտ բան չէ, բայց այդ ամենը արվեց հանուն Ղարաբաղի, հանուն վեհ գործի: Դուցե պատմությունը ցույց տա հետագայում, որ ճիշտ քաղաքականություն էր, թե ոչ, բայց այն ժամանակ դա մեր պայքարի հիմնական զենքն էր կենտրոնի, Միության դեմ Արցախի հարցում որեւէ զիջում զիջելու համար:

«Նաիրիտ»-ի հարցը մենք դիտում էինք նույն շարքում: Մենք համոզված էինք, որ բացի որ «Նաիրիտ»-ը մեծաքանակ է ԽՍՀՄ-ի մեջ, դա Միության վրա ճնշման, հրան Արցախի հարցում ինչ-որ զիջում կայացնելու առթեցնելու հարցը միջոց էր:

Նույնիսկ Ռիժկովը այս հարցին տեղյակ է եղել: Բանից պարզվեց, որ Միության համար շատ ավելի կարեւոր էին քաղաքական հարցերը, շատ ավելի կարեւոր էր երկրի այս ամբողջատիրական համակարգի պահպանումը, նույնիսկ տնտեսության քայքայման գնով:

Մենք պետք է ընդունենք, որ մեր տակտիկան հաջողություն չբերեց այս հարցում: Դա մենք պարտավոր ենք, առանց ամաչելու կարող ենք հայտարարել:

Մյուս կողմից, եկեք դիմագրավենք, ամբողջական նշանակություն չգրանվեց,- պարզ երեւում է «Նաիրիտ»-ի բացման տնտեսական նպատակահարմարությունը: Սա ակնհայտ է:

Տնտեսական լծակները գտնվում են,

մասնավորապես, այն հանրապետությունների ձեռքում, որոնք հումքի տերն են:

Քաղաքականություն թելադրելու համար մենք էլ պիտի ունենանք այդպիսի լծակ: Միակ ռեալ լծակը այսօր՝ «Նաիրիտ»-ն է:

Մյուս կողմից՝ ակնհայտ են նաեւ էկոլոգիական վնասները:

50 տարի աշխատել է «Նաիրիտ»-ը եւ ես ամենեւին չեմ ժխտում, որ եղել են կորուստներ, առողջության վնաս է հասցվել, բայց որ հայ ժողովրդի գենոֆոնդն է խախտվել, ես դրա հետ չեմ կարող համաձայնել:

Էկոլոգիական վնասները ակնհայտ են, բայց ինչպես բոլոր քաղաքակիրթ երկրներում, դրանք պիտի խստորեն վերահսկվեն:

Ես կոչ եմ անում փոխըմբռնումով մոտենալ իրար եւ կշռել գինը այսօրվա մեր վիճակի՝ տնտեսական նպատակահարմարության թե էկոլոգիական նկատառումների»:

Ապրիլի 17-ին բազմաթիվ խմբագրումներից եւ լրացումներից հետո «Նաիրիտ»-ը վերաբացելու վերաբերյալ որոշումն ընդունվեց: □

ԱՐՑԱԽԻՆ ՀԶՈՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ Է ՊԵՏՔ

Զոկատը դեռ նոր էր մեկնել Արցախ (դա 1988թ. աշունն էր), երբ զգացինք, թե որքան կարեւոր է ամուր թիկունք ունենալը: Դե, առաջին շրջանում բոլոր տեսակի օգնությունները ստանում էինք տեղացիներից: Դրության հետագա վատթարացման հետ կապված դժվարացավ նաեւ արցախցու նյութականը, ապրուստը ծանրացավ: Սակայն էլի՝ արցախցին է մեզ պահում, կիսում վերջին պատառը: Հայաստանն էլ այնպիսի ծանր տնտեսական վիճակում է գտնվում, որ ամոթ է նրանից որեւէ բան պահանջել: Չէ, խնդրում եմ ինձ ճիշտ հասկանալ. մենք երբեք մեր «գործերի» համար հատուցում չենք պահանջել: Հարցը ուրիշ է:

Մենք դարաբաղցու համար «Հայաստանի խոխերն» ենք: Հայաստանը, հայաստանցին դարաբաղցու աչքին պետք է լինի ուժեղ, հզոր, հարուստ, չէ՞ որ Մայր է, Մայր հայրենիքն է:

Այո, դարաբաղցուն պետք է հզոր հայրենիք: Հայրենիք, որը հարուստ է, ազատ, քաղաքականապես եւ տնտեսապես հզոր: Մի տերություն, որը կարող է իր գիրկն ընդունել ոչ միայն Արցախը, այլեւ մեր պապենական մյուս հողերը: Արցախցուն դա՛ է հետաքրքրում, տանջում:

Կարո՞ղ է արդյոք մայր հայրենիքն ընդունել, օգնել, պաշտպանել Արցախին: Սա է խնդիրը: Եվ այս խնդրի պատասխանը առաջին հերթին նա սպասում է մեզնից:

Այստեղ շատ կարեւոր դեր է խաղում հոգեւոր կապը, ներքին հույսի, հավատի զգացումները: Որ ինքը, արցախցին մենակ չէ, կա հզոր հայրենիք, որը կարող է եւ ունակ է պաշտպանելու իրեն եւ իր երեխաներին, իր ծնողների գերեզմանը, հայրենի հողերը: Ինչեւէ, փառք Աստծո, կա՛, քիչ թե շատ, սակայն կա, օգնում է Մայր Հայաստանը, չի մոռանում մեզ, Արցախը, մեր հայրենի չեները:

Ինչո՞ւ եմ լավատեսորեն տրամադրված, որովհետեւ Հայաստանը մենակ չէ, կա նաեւ հայկական սփյուռք, որում ապրող հայերը, համոզված եմ, շատ են ցանկանում օգնել Արցախին: Եվ դա օրըստօրէ շոշափելի է դառնում: Այո՛, մենք միայնակ չենք: Ունենք հզոր սփյուռք: Սփյուռք, որը պարտավոր է օգնել Արցախի վերամիավորմանը Մայր Հայաստանին: Քանի որ Արցախը մեր պահանջն է, բողոքը, ըմբոստացքը: Արցախի խնդիրը մեր պահանջատիրության խնդիրն է: Իսկ չէ՞ որ բացի Արցախից ունենք նաեւ կորցրած Արեւմտյան Հայաստան՝ մեր մյուս հայրենի հողերը: Եվ յուրաքանչյուր սփյուռքահայ պարտավոր է խղճի թելադրանքով օգնել արցախցուն՝ հանուն մեր ազգի հզորության, նրա վաղվա օրվան, այն օրվան, որը սփյուռքահային կվերադարձնի նաեւ իր Արցախը, իր հայրենի եզերքը՝ Արեւմտահայաստանը:

Հատկապես շնորհակալության խոսքեր կարող ենք ասել Կարմիր խաչի ընկերներից եւ այլ կազմակերպություններից:

Շնորհակալ ենք, որ մեզ չեն մոռացել: Դա շատ կարեւոր է մեզ համար, հատկապես թուրք օմոնականներով շրջապատված Արցախում:

Այդուհանդերձ, արցախցուն օգնողը առաջին հերթին ինքն է, իր ոգին, իր բազկի ուժը, զինվոր լինելու կարողությունը: Եվ հետո նոր՝ «Հայաստանի խոխերը», Հայաստանից եկող բռնկված ուղղաթիռները, Հայաստանն ու Սփյուռքը:

«ՄԽՈ»

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻՉՆԵՐԻ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆ ԱՎԱՐՏՎԵՑ: ՈՎ Է ՀԱՂԹՈՂԸ

«Ազգ»-ն արդեն անդրադարձել է այս գործադուլին: Հիշեցնենք, որ լուսանկարիչները բողոքում էին աճուրդի միջոցով տաղավարների սեփականաշնորհման դեմ: *«Աճուրդում գները 150 հազարից պակաս չէին լինի,- ասում է լուսանկարիչ Արա Միսաքյանը,- իսկ այն փողով, որ անկախ տարեցտարի ավելացող պլաններից մենք վաստակել էինք, այո՛, թեկուզ ավարտական կամ հարսանյաց լուսանկարներով՝ այժմյան գներով հազիվ կարելի լինի մի տեսամագնիտոֆոն գնել»*...

Երեւանում գոյություն ունեցող 60-70 լուսանկարչատների տերերը պիտի ընդհանուր հիմունքներով մասնակցեին աճուրդին: Այն պատահական մարդիկ, որոնք հնարավոր է կգնեին տաղավարները, 2-4 տարի պիտի պարտավորված լինեին չփոխել բնույթը, իսկ հետո... Այսինքն, եթե դիմանային մրցակցությանը, կարող է եւ կոմիսիոն խանութների չվերափոխվեին: Ու այս առումով դրական կողմ էլ կա. միգուցե վերանային լուսանկարչատների ցուցափեղկերի միօրինակ, անհետաքրքիր ձեւավորումները, միգուցե աշխատանքի ուրիշ ձեւեր գտնվեին...

Ինչեւէ, գործադուլն ավարտված է: Տաղավարները պիտի վաճառվեն միայն լուսանկարիչներին՝ առանց աճուրդի:

Բայց նախնական պայմանավորվածությամբ վաճառքի են պատրաստվում քիմմաքրման կետերը, վարսավիրանոցները, խանութները եւ այլն: Իհարկե, սրանք շատ ավելի հարուստ են, քան լուսանկարիչները, բայց... Պարզ է, որ վաճառքի շնորհիվ պետությունը նաեւ մտադիր է վերցնել կուտակված փողը փողատերերի ձեռքից: Իսկ այսօրվա դրությամբ դրանք նախկին պաշտոնյաներն ու թալանչիներն են, ու ամենակարեւորը՝ մաֆիան, որն ըստ երեւույթին կօրինականացվի՞...

ԱՆՆԱ ԽՈՐԱՑՅԱՆ

ԼՈՒՐԵՐ ԼՈՒՐԵՐ ԼՈՒՐԵՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԿԱՊԱՆ

▬ Կապանի քաղաքային եւ շրջանային խորհուրդների եւ Ադրբեջանի Զանգելանի ղեկավարների բանակցություններից հետո, Կապանի կայարանը ընդունեց մարդատար եւ բեռնատար գնացքները: Սահմանամերձ Ղուբաթլուի շրջանի երկայնքով ձգվող ճանապարհները հանգիստ են, դրանք վերահսկում են երկրապահ ջոկատները:

▬ Օրերս Կապան ժամանեց ողնուղեղային հիվանդություններ բուժելու գծով մասնագիտացած ամերիկացի, ֆրանսիացի եւ բուլղարացի բժիշկների մի խումբ: Նրանք ներկայացնում էին «Կարմիր խաչ» ընկերությունը: Բժիշկներն ընդունեցին 18 հիվանդի, նշանակեցին համապատասխան բուժումներ, խոստացան օգնել դժվար ճարվող դեղամիջոցներով եւ նստասայլակներով:

ՍԵՒԱՆ

ԼՃԻ ՓՐԿՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ավստրիայի հայ առաքելական համայնքի վարչությունը մեծ ջանքեր է գործադրում, որ ավստրիական կառավարության օժանդակությամբ փնտրվեն Սեւանա լճի աղտոտված ջուրը մաքրելու, որակը բարելավելու ուղիներ: Ուսումնասիրություններ նպատակով, վարչության նախաձեռնությամբ Սեւանում երկշաբաթյա գիտական գործուղման մեջ էր գտնվում Ավստրիայի գիտությունների ակադեմիայի լիմնոլոգիայի ինստիտուտի գիտաշխատող Էկեհարդ Շյուլցեն:

ԿԻՐՈՎԱԿԱՆ

ՍԱՀՄԱՆԱՄԵՐՁ ԳՅՈՒՂԵՐԻ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻՆ

Վերջերս Կիրովականի «Զորավար Անդրանիկ» կազմակերպության (նախագահ Ֆ. Ավետյանը) եւ «Կիլիկիա» հայրենակցական միության (նախագահ Հ. Մանջյան) ներկայացուցիչները բարեգործական առաքելությամբ եղան Ոսկեպար գյուղում: Նրանք գյուղի դպրոցին նվիրեցին հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարին նվիրված մի ամբողջ հավաքածու՝ հերոսների նկարներ, իրենց կենսագրություններով, հայրենասիրական երգերի ձայնաժապավեն, գրականություն եւ այլն: Անցած տարի խորհրդային բանակի կողմից անխղճորեն ավերված ու կողոպտված այդ դպրոցին մոտ 1500 ռուբլի արժողությամբ նվիրատվությունը միակը չէ: Մոտակա օրերին «Կիլիկիան» նույնատիպ աջակցություն ցույց կտա նաեւ Ադրբեջանի հետ սահմանամերձ Արծվաշեն, Իջեւանի շրջանի Սեւքար, Շամշադինի շրջանի Այգեպար եւ Աշտարակի շրջանի Ուջան գյուղերի դպրոցներին:

ԴԻԼԻՋԱՆ

«Ազգ»-ի մարտի 2-ի համարում գրվել էր Դիլիջանի երկրագիտական թանգարանի անմխիթար վիճակի մասին: Դեկտեմբերյան երկրաշարժից դեռ շատ առաջ էլ վթարային այդ շենքի վիճակը շարունակում է մնալ նույնը: Ի՞նչ է ձեռնարկվում թանգարանի տեղափոխման համար:

- *Դիմում ենք տարբեր կազմակերպությունների, այդ թվում քաղկոմի ղեկավարությանը, որ գոնե վարձակալական պայմաններով մի քանի սենյակ տրամադրեն,- ասում է Դիլիջանի Քաղխորհրդի մշակույթի բաժնի վարիչ Համլետ Ասատրյանը,- բայց ավաղ... Քաղխորհրդի գործկոմի 1990 թ. սեպտեմբերի 14-ի որոշմամբ քաղաքի թիվ 2 մշակույթի տան դահլիճը ժամանակավորապես տրվել էր թանգարանին՝ պատկերասրահի եւ երկրագիտական թանգարանի ցուցանմուշների մի մասը տեղափոխելու համար: Սակայն ֆինանսների սղության պատճառով արդեն սկսված աշխատանքները ձգձգվում են:*

Ո՞վ է պատասխանատվություն կրելու թանգարանի վիճակի համար: Աստված գիտե:

ՍՏԵՓԱՆԱՎԱՆ

76 ԲՆԱԿԱՐԱՆԱՄՈՒՏ ՄԵԿ ՕՐՈՒՄ

Ստեփանավանի Ջախափնյակը օր օրի ավարտուն եւ գեղեցիկ տեսք է ստանում: Ռումինական քառահարկ շենքերը, Տյումենի շինարարների կառուցած բնակելի շենքերը. Կալինինո տանող ճանապարհի եզրին ռուս, բուլղար, թաթար, մոլդովացի, ուկրաինացի եւ հայ շինարարների կառուցած 14 հարմարավետ քոթեջները վերջապես հանձնվեցին իրենց տերերին: 76 հայկական ընտանիքներ օրերս բնակարանամուտ տոնեցին այդ բնակելիներում: Նրանց բարեմաղթանքի խոսքեր ասաց Ստեփանավանի Ս. Սարգիս եկեղեցու հոգեւոր հայր Տ. Եղիա քահանա Թապայանը:

Լուրերը պատրաստեցին մեր անփ. թղթ. Ա. Մարտիրոսյանը, Մ. Միկոյանը եւ Վ. Սիմոնյանը

digitised by A.R.A.R.@

Ամստերդամում 1989 թվականի նոյեմբերին կրկին օծվեց Հայկական եկեղեցին, որը այստեղ մոտ 350 տարի առաջ կառուցել էր այն ժամանակ բարգավաճ հայկական համայնքը: Այժմ եկեղեցին սկըսել է մեծ դեր խաղալ բարեկեցության չափանիշ հանդիսացող եվրոպական այս պետության տակավին երիտասարդ հայկական համայնքի կյանքում: Համայնքը բաղկացած է մոտ 3 500 հոգուց:

Համաձայն նկարիչ, եկեղեցական խորհրդի փոխնախագահ Գրիգոր Մոմջյանի. *«Հայկական եկեղեցու բացումը պատմական իրադարձություն կդառնա այս երկրում բնակվող հայերի կյանքում: Այն կլինի մի կենտրոն, որին կձգտեն տարբեր ծագում ունեցող հայերը և նույնիսկ նրանք, ովքեր աղոտ պատկերացում ունեն իրենց ծագման մասին: Եկեղեցին հայկական մշակութային հաստատությունների հետ միասին կարող է համախմբող դեր խաղալ հայկական համայնքի կյանքում և նույնիսկ օգնել ետ դարձնել արդեն ուծացող հայերի երիտասարդ սերնդին»:*

Ինչպես փորագրված է եկեղեցու ճակատին, այն կառուցվել է 1714 թ.: Մինչ այդ Ամստերդամ և Ռոտերդամ քաղաքներում համախմբվեցին Ջուլֆայից, Հայաստանից (նաև Զմյուռնիայից) եկած հայ գործամոլներն ու առևտրականները: Հենց այստեղ 1666 թ. առաջին անգամ հայերեն լույս տեսավ «Ոսկան» անունով հայտնի «Աստվածաշունչը»: Համայնքը երկար չըգոյատևեց: 18-րդ դարի վերջին Հոլանդիա ներխուժեցին Նապոլեոնյան զորքերը և հետևանքը եղավ այն, որ բոլոր առևտրական ուղիները խզվեցին: Համայնքի անդամներից շատերն ստիպված եղան գաղթել: Նրանք, ովքեր մնացին, որոշ ժամանակ անց գրեթե լիովին ձուլվեցին:

Մի քանի տասնամյակ առաջ հայերը, մասնավորապես Միջինարևելյան երկրներից, սկսեցին տեղափոխվել և այստեղ բնակություն հաստատել: Մինչ այդ այնտեղ Ինդոնեզիայից և Սինգապուրից գաղթած փոքրաթիվ հայեր կային: (Հայկական գաղութները այստեղ կազմավորվել էին 19-րդ դարի սկզբներին, մեծամասամբ Ջուլֆայի և Սպահանի գաղթականներից): Երկրորդ համաշխարհային պատերազմից հետո, երբ այս երկրները անկախություն ձեռք բերեցին, որոշ հայեր տեղափոխվեցին Հոլանդիա: Սակայն, ինչպես իրենց նախորդները մի քանի դար առաջ, նրանք էլ լիովին ձուլվեցին հոլանդական հասարակության մեջ: Այսպես էր մինչև վերջերս, մինչև հայերի նոր հոսքը, ինչը, թվում է, դրական ազդեցություն թողեց նրանց վրա: Այժմ նախկին գաղթականներից շատերը հետաքրքրվում ու ձգտում են դեպի իրենց մշակույթը:

Միջին Արևելքից եկած հայերի առաջին խումբը Թուրքիայից էր: Սրանք կազմում են Հոլանդիայում բնակվող հայերի մեծամասնությունը, և համեմատաբար նյութապես ապահով են: Հայերը կենտրոնացած են Ամստերդամում, Ալմելո, Ամերսֆորտ քաղաքներում: Սակայն վերջերս մեծ քանակությամբ փախստականներ եկան Իրանից, Լիբանանից, Սիրիայից, ավելի ուշ՝ Հայաստանից ու Իրաքից: Նրանք փոքր խմբեր կազմեցին Դորդրեխտ և Հաագա քաղաքներում: Ի տարբերություն Թուրքիայից ժամանած իրենց հայրենակիցների, նոր եկածներից շատերը քաղաքական ապաստարան են փնտրում: Քանի որ Հոլանդիայի կառավարությունը շատ դժկամորեն է ընդունում նոր փախստականներին, սրանց գործը ձգձգվում է, տարիներ տևում և, ի վերջո, հնարավոր է, որ սրանք մերժվեն ու դուրս հրավիրվեն երկրից:

ՀԱՅԵՐԸ ՀՈԼԱՆԴԻԱՅՈՒՄ

Փոքրաթիվ համայնքը պայքարում է ինքնահաստատման համար

Հոլանդիայի նորաստեղծ հայկական համայնքների վիճակը նույնն է, ինչ Գերմանիայինը և արևմտաեվրոպական այլ երկրներինը: Համայնքը փոքրաթիվ է և ցրված, զգալի մասը դեռ չի տեղավորվել: Անորոշություն է տիրում համայնքի կյանքի բոլոր ոլորտներում:

«Արդեն մեկ տարուց ավելի է, ինչ այստեղ ենք: Ճամբարում երկար ամիսներ անցկացնելուց հետո վերջապես տուն ըստացանք», ասացին Իրանից գաղթած երիտասարդ հայ ամուսինները, որոնք քաղաքական ապաստարան էին փնտրում: *«Ճիշտ է, պայմանները տանելի են. հաճախում ենք հոլանդական լեզվի դասընթացների, երեխաները բավականին լավ դպրոց են գնում: Ամեն ինչ անում ենք, որպեսզի հարմարվենք, սակայն չգիտենք թե մեզ ինչ է սպասում: Արդեն մեկ անգամ մեզ մերժել են, մենք այդ որոշման վերաքննությունն ենք պահանջել և սպասում ենք. եթե որոշումը հաստատվի, ըստիպված կլինենք փնտրել հեռանալ»:*

«Համայնքում մի ուրիշ մեծ խոչընդոտ կա. աշխարհի տարբեր մասերից եկած հայերի միջև սովորույթների ու կենցաղի տարբերությունը», ասում է Մոմջյանը:

«Դա նույնպես խոչընդոտում է միաձուլմանը ու փոխըմբռնմանը», շարունակում է Մոմջյանը: *«Օրինակ, լեզվական պատնեշը անջրպետ է ստեղծում Թուրքիայից գաղթած հայերի, որոնց մեծ մասը հայերեն խոսել չգիտի և Իրանից կամ Լիբանանից եկածների միջև, որոնք լեզվի և մշակույթի տեսակետից ավելի հայ են դաստիարակված: Սակայն սա ունի նաև իր դրական ազդեցությունը: Տարբեր երկրներից գաղթած հայերը հանդիպում են, շփվում, ճանաչում միմյանց: Արդյունքը կլինի այն, որ կհարստանա մեր համայնքի մշակութային և հոգևոր կյանքը»:*

Լեյդենի համալսարանի համեմատական լեզվաբանության ֆակուլտետի դեկան պրոֆեսոր Ջ. Ջ. Վայթենբուրգը, որը մասնագիտանում է հայ լեզվաբանության մեջ և տպագրել է իր տեսակի մեջ եզակի հոլանդա-հայկական բառարան, նույն տեսակետն է արտահայտում. *«Համայնքը նոր է, դեռ փոքր, կազմված տարբեր սոցիալական, տնտեսական, մշակութային ծագում ունեցող հայերից: Կցանկանայի Հոլանդիայում տեսնել հայոց լեզվի ուսուցման կենտրոն, սակայն դա շուտ չի լինի: Հավանական է, որ այդպիսի հաստատություններ կունենանք մյուս սերնդի համար»*: Նա եկեղեցու հանձնումը հայկական համայնքին համարում է մեծ նվաճում:

Ս. Հոգի եկեղեցին պատկանում է հայ Առաքելական եկեղեցուն, որի կենտրոնն Էջմիածինն է: Եկեղեցին վերականգնելու համար Էջմիածինը տրամադրել էր ծախսերի մեկ երրորդը: Նյութական ներդրության պատճառով եկեղեցին դեռ քահանա չունի, սակայն երկու շաբաթը մեկ Փարիզից հոգևորական է գալիս, որը կրոնական արարողություններ է մատուցում:

Եկեղեցական խորհրդի նախագահ արքեպիսկոպոս Գյուտ Նագաշյանը բնակվում է Փարիզում:

Ամեն քաղաքում, ուր հայեր կան, հայկական միություն կամ ակումբ է ստեղծըվել: Մի քանիսն արդեն 15 տարվա պատմություն ունեն, մյուսներն ստեղծվել են վերջերս. «Արարատ» և «Երևան» միությունները Ամստերդամում և Ալմելոյում, Հոլանդա-հայկական միությունը Ամերսֆորտում, Հայկական մշակութային տունը Դորդրեխտում, «Աբովյան» հայկական մշակութային միությունը Հաագայում: Սրանց մի մասը հայերենի կիրակնօրյա դասընթացներ է կազմակերպում երեխաների համար, մարզական ու մշակութային գործունեություն ծավալում: Ողջ Հոլանդիայում չկա ոչ մի հայկական դպրոց: Միայն Ալմելոյում, հայոց լեզուն և պատմությունը պաշտոնապես մտցված են դասացուցակի մեջ դպրոցը հաճախող հայ երեխաների համար: Փորձեր են արվում նույն բանն անել մյուս քաղաքներում: Հայերը կառավարությունում բարձրաստիճան պաշտոններ չեն զբաղեցնում: Խորհրդարանի երկրորդ պալատում չկան հայերի շահերը ներկայացնող պատգամավորներ: Ոչ էլ կան հայտնի հայ բիզնեսմեններ արդյունաբերության ասպարեզում: Ամենաունևոր հայերն այստեղ միջին մակարդակի գործունյա մարդիկ են, որոնք գլխավորապես զբաղված են հագուստի արտադրությունում կամ գորգագործության ասպարեզում: Սակայն կան և եղել են անհատներ հայերի մեջ, որոնք հասել են բարձր դիրքերի, ինչպես պրոֆեսոր Բեռնարդ Հ. Բիչաքչյանը՝ Նիյմեգենի կաթոլիկ համալսարանի ֆրանսերեն լեզվի ֆակուլտետի դեկանը, որն իր դոկտորական աստիճանը ստացել է Հարվարդի համալսարանում և մասնագիտանում է էվոլուցիոն լեզվաբանության մեջ. Հայկ Բալյանը՝ հայտնի ռեժիսոր ու Ամստերդամի «Արարատ» ֆոնդի նախագահը, վերջերս մեռած Էդգար Ալբերտ Զորաբը, Հոլանդիայի վճռաբեկ դատարանի փոխնախագահը:

Անցյալում խմբերի և միությունների կողմից հայկական պարբերականներ հրատարակելու փորձեր են արվել, սակայն շաց անորոշ իրավիճակի և հասարակական աջակցության պակասի պատճառով գրեթե նրանցից բոլորը որոշ ժամանակ անց դադարեցրել են հրապարակումը: «Պայքար» (1981-83), «Քնար» (1984-88) ամսագրերը և երեք ամիսը մեկ հրապարակվող ՀԴԽ-ի (Հայ Դեմոկրատական խումբ) տեղեկագիրը (1988-89) ահա քիչ թե շատ նշանավոր հրապարակումները:

Հոլանդիայի բնակչությունը 14 միլիոն է, որից 200 հազարը թուրքեր են: Այստեղ հայերի և թուրքերի միջև ընդհարումներ չեն եղել: Կառավարությունը հաստատակամորեն զբաղեցնում է թուրքամետ դիրք: Սակայն թվում է, թե հոլանդական հասարակայնությունը համակրում է հայերին և նրա հետաքրքրությունը հայերի գործերի և հայկական արվեստի նկատմամբ աճում է: Հայաստանից կամ ուրիշ տեղերից ժամանակ առ ժամանակ արվեստագետների խմբեր են գալիս այստեղ և հավաքում հոլանդացի ունկնդիրների զգալի մասը: Ակադեմիական և գեղարվեստական համբավ ունեցող մի քանի հոլանդացիներ ակտիվորեն մասնակցում են հայերի գործերին և աջակցում հայ արվեստի ու մշակույթի տարածմանը. վերոհիշյալ պրոֆեսոր Ջ. Ջ. Վայթենբերգը, Թինեքե Վան Գիլը՝ բալետմայստեր և ժողովրդական պարերի մասնագետը, որը Հայաստան իր այցելությունից և հայ պարարվեստը ուսումնասիրելուց հետո հայկական պարեր է ուսուցանում հոլանդացի դպրոցականներին, Ռոբերտ Ջ. Նիլանդը, որը նախաձեռնել է Եվրոպոլիսը:

Չնայած համայնքի բոլոր թերություններին, նրա անդամները համերաշխ և պատրաստակամ իրենց օգնությունն առաջարկեցին երկրաշարժից և ազգամիջյան բախումներից տուժած իրենց հայրենիքին: Երկրաշարժից տուժածներին օգնող կոմիտեի օգնությամբ և ակտիվ մասնակցությամբ ավելի քան 160 տոննա բարձրորակ կարտոֆիլի սերմ է ուղարկվել Հայաստան Շիրակում աճեցնելու նպատակով: Ճիշտ օգտագործման դեպքում, մի քանի տարուց հետո հնարավոր կլինի այդ շրջանը ապահովել կարտոֆիլով:

Ռաբո Բանկը, Հոլանդիայի գյուղատնտեսական բանկը, որը հովանավորել էր այդ ծրագիրը, պատրաստ է բացել իր ճյուղը Երևանում: Եթե դա իրագործվի, ապա այն կլինի առաջին օտարերկրյա բանկը, որը կբացվի Երևանում: (Սակայն Հայաստանին վերաբերող բոլոր նման ծրագրերի իրագործումը մեծ կախում ունի Հայաստանում գործող օրենսդիր մարմիններից և այնտեղի քաղաքական իրավիճակից):

ԱՐՄԵՆ ՆԱԶԱՐՅԱՆ

AIM, [illegible]

Հայկական պատվարը Կալիֆոռնիայում

Կալիֆոռնիայի բնակիչների մեծամասնության համար Ջորջ Դոքմեճյանի նահանգապետի պաշտոնից հեռանալը, որ նա զբաղեցնում էր 8 տարի, ոչ ավելի էր, քան մեկ հանրապետականի փոխարինումը մյուսով: Սակայն կան մի խումբ քաղաքացիներ, որոնց համար դա ամենևին էլ միևնույնը չէ: Կալիֆոռնիայի բնակիչների մոտ 1 տոկոսի կյանքում անցած 8 տարին մի ամբողջ դարաշրջան է:

Խոսքը գնում է հայերի մասին: 1980 թ. մարդահամարի տվյալներով նրանց թիվը կազմում էր 81 հազար: Էթնիկական մասշտաբով դա ծովի մեջ մի կաթիլ է: Սակայն վերջին տասնամյակի ընթացքում երևան եկավ հայ համայնքի աճի ակներև միտում: Այդ աճը կատարվում էր Խորհրդային Հայաստանից եկած փախստականների, երկրաշարժից տուժածների, ինչպես նաև ԱՄՆ տարբեր ծայրերից քաղաքականապես ավելի հյուրընկալ Կալիֆոռնիա տեղափոխվող հայերի հաշվին: Լոս Անջելեսի *«Արմենիըն օբսըրվըր»* շաբաթաթերթի խմբագիր Հ. Քեշիշյանի տվյալներով ԱՄՆ-ում ապրող 1 միլիոն հայերից հավանաբար մոտ 400 հազարն արդեն ապրում է այստեղ:

Մեկ քաղաքում բնակվող արտասահմանյան հայ գաղութներից ամենախոշորը գտնվում է Լոս Անջելեսում, ավելի ճիշտ, Հոլիվուդում: Հայերը զգալի հետք են թողել կինոբիզնեսում: Նրանց մյուս կոչումը գյուղատնտեսությունն է: Ժամանակին Կալիֆոռնիայի կենտրոնական դաշտավայրի ֆերմերների մեջ նրանք հավասարը չունեին: Եվ հիմա էլ նրանց է պատկանում չամիչի ու ընկույզի արտադրության գրեթե լրիվ մենաշնորհը, քչերին են զիջում նաև սեխի աճեցման գործում:

Հայերը մեծ ուշադրություն են հատկացնում կրթությանը: Համաձայն Օքլենդի կոլեջի պատմաբան Էդուարդ Մինասյանի կողմից վերջերս անցկացրած հարցման, Միացյալ Նահանգներում ապրող հայերի 57 տոկոսը բարձր որակավորման բանվորներ են կամ աշխատում են վարչական ապարատում: 45 տոկոսը ավարտել են միջնակարգ դպրոց ու բարձրագույն ուսումնական հաստատություն: Միայն Լոս Անջելեսում գործում է 11 տարրական դպրոց, որոնք դրամական նպաստ են ստանում հայ համայնքի կողմից: Հենց այնտեղ իշխանությունների թույլտվությամբ բացվել է ամերիկա-հայկական միջազգային կոլեջ և 2 հայկական ամբիոն Կալիֆոռնիայի համալսարանում:

Հետևաբար հայերը ամենևին էլ ճակատագրի խորթ զավակները չեն, որոնց համար Ջորջ Դոքմեճյանը հաջողության չափանիշ էր: Այնուամենայնիվ, նահանգապետի պաշտոնում նրա ութամյա կառավարումը հատուկ հետք թողեց: Եվ քաղաքականության, և պաշտոնական պարտականությունների կատարման մեջ նա միշտ հաշվի էր առնում իր հայրենակիցների կարծիքը: Բանն այն է, որ հայերը զզվանք են տածում ծախու և թալանչի իշխանության նկատմամբ, սրանցով էին հայտնի նրանց հայրենի իշխանությունները Հայաստանում, -պատմում է Կալիֆոռնիայի համալսարանի աշխատակից Ռիչարդ Հովհաննիսյանը: Կալիֆոռնիայի այսօրվա Գերագույն դատարանի 7 անդամներից երկուսը հայ են: Նրանցից մեկը, Արման Արաբյանը, առաջին անգամ դատավորի պաշտոնին նշանակվել էր 1972 թ., այն ժամանակվա նահանգապետ Ռոնալդ Ռեյգանի կողմից, իսկ Գերագույն դատարանի կազմում ընտրվել էր անցյալ տարվա հունվարին: Մյուսը, Ֆրեզնոյից փաստաբան, Մարվին Բեքսթերը (նախկին Ղազարյանը), որը թողել էր մասնավոր պրակտիկան, 5 տարի բարձր պաշտոն էր զբաղեցնում նահանգապետարանում, այնուհետև 1988 թվականից բողոքարկման դատարանում, իսկ վերջերս Գերագույն դատարանում ըզբաղեցրեց թափուր տեղը:

Ջորջ Դոքմեճյանը երբեք չէր մոռանում իր արմատների մասին, բացահայտ պաշտպանում էր հայերի շահերը, օրինակ, նույնիսկ կանգնեց 1915-1918 թվ. եղեռնի զոհերի հիշատակի օրը համազգային մասշտաբով նշելու փորձին:

Լոս Անջելեսում կազմակերպված հրաժեշտի ճաշկերույթին, որին մասնակցում էին 600 ամերիկահայեր, Դոքմեճյանը ուղղակիորեն հայտնեց, որ նրանք, ովքեր իրեն հետ ընդհանուր գործ էին անում, չպետք է ձեռքերը ծալեն: Նա համառորեն խնդրում էր առավել ակտիվորեն մասնակցել ընտրություններին: Երբ Դոքմեճյանը իր թեկնածությունը նահանգապետի պաշտոնին քվեարկության էր դրել, հայերը ռեկորդ սահմանեցին. նրանց 85 տոկոսը եկավ ընտրական տեղամասեր:

"The Economist", Լոնդոն

digitised by A.R.A.R.@

թղթածրար

5

Հայ-թուրքական հարաբերութիւններ

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԵՒՀԱՅ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Սկիզբը՝ նախորդ համարում

Այդ անցեալը կարելի է այսպէս խտացնել.- Մենք շատ արթնցանք, բայց լաւ չարթնցանք: Կէս քուն-կէս արթուն, առանց մեր շրջապատը եւ արտաքին աշխարհը լաւ տեսնելու, վտանգաւոր շարժումներ ըրինք: Շրջապատը զանոնք չէր տաներ, արտաքին աշխարհը մեզի չէր օգներ: Մենք յամառեցանք ու արդիւնքը մեզի համար աղէտ մը եղաւ:

Անիկա կմախքն է մեր հարցին. քստմնելի բառ մը՝ **կմախք**, որ շատ մը հանգիտութիւններ ունի մեր մօտիկ անցեալին ու ներկային հետ...: Մենք դիտմամբ անկէ դուրս կը թողունք ինչ որ կրնայ մեր աչքը մթագնել, ինչպէս սա՝ թէ պատիժը համեմատական չեղաւ մեր գործած սխալին. թէ մեր սխալը միջոցին մէջ էր արդէն եւ ոչ նպատակին՝ որ ի սկզբան ուրիշ բան չէր բայց եթէ Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ բարենորոգումներ ձեռք բերել մեզի համար. թէ մարդկօրէն աններելի եւ անմոռանալի բաներ կատարուեցան մեզի դէմ՝ առաջին անգամ 1895-96-ին եւ երկրորդ անգամ 1915-էն մինչեւ 1922:

Արդար ըլլալու համար, պէտք է աւելցնենք, որ միշտ զոհի դիրքին մէջ չմնացինք այս շրջանին. ուզեցինք հարուածել մեր կարգին, եւ երբեմն յաջողեցանք, ու՛ր, ե՛րբ եւ ո՛րքան որ կրցանք՝ վրէժը լուծեցինք խմբական ջարդերուն եւ խժդժութիւններուն: Երբ «մենք» կ՚ըսենք, կ՚ակնարկենք մեզմէ անոնց, այն քիչերուն, որոնք կրցան ատիկա ընել եւ որոնցմէ՝ եթէ ուզէինք իսկ՝ կարող չենք այսօր մենք զմեզ անջատել: Թուրքերը երբեք իրաւունք պիտի չունենան ատով իրենք զիրենք արդարացնելու, քանի որ մերը իրենց ահաւոր հարուածներուն տրուած նոյնքան ահաւոր պատասխան մըն է միայն, ահաւոր՝ որակով եւ ոչ թէ քանակով: Թուրքերը այդ իրաւունքը պիտի չունենան, այո՛, բայց մենք ալ պէտք չէ որ միայն մեր զոհի հանգամանքը յիշենք եւ յիշեցնենք միշտ, որովհետեւ ճիշդ չէ ան եւ որովհետեւ ան մեզ կը պահէ սխալ հոգեբանութեան եւ սխալ մտայնութեան մը մէջ: Մեր ժողովուրդը մեծ մասամբ կ՚անգիտանայ պարագան, եւ եթէ ոմանք զայն քիչ մը գիտեն ալ՝ կը մտածեն թէ մերիններուն հասցուցած չարիքը շատ փոքր է բաղդատմամբ մեզի հասցուած չարիքին: - Իսկ մենք ասիկա յիշեցինք՝ որպէսզի օգնենք վրէժի հարցը, վրէժի կուրցնող զգացման հետ մէջտեղէն վերցնելու եւ տեղը դնելու դարմանումի հարցը:

Որովհետեւ իրապէս կայ դարմանումի հարց մը, դարմանու՛մ փոխադարձաբար կրուած վնասներու, վնասնե՛ր զոր թուրքերը մեզի կրել տալով իրենք ալ կրեցին եւ կը կրեն:

Բայց այդ դարմանումը կարելի ընելու համար պէտք է նախ դարմանել յարաբերութիւնները:

Հոս է, որ դարձեալ, մենք պէտք է առաջնորդուինք միմիայն իրականութենէն, միմիայն մտիկ ընենք մեր բանականութեան ձայնին, միմիայն դրական խորհուրդներ ունենանք:

Մեր կարծիքով, այդ յարաբերութիւնները չեն շտկուիր մէկ օրէն միւսը, բայց կրնար ժամանակի ընթացքին այնքան մը մեղմանալ՝ որ կարելի ըլլայ զանոնք շտկել: Ատոր համար անհրաժեշտ է սակայն, որ մեր գաղութները, իրենց մամուլով եւ բեմով, հրաժարին միշտ միեւնոյն բանը ըսելէ, միշտ մեր կսկիծը արծարծելէ եւ միշտ այն պատրանքը ժողովուրդին ներշնչելէ, թէ պիտի կրնանք մենք մեր ձեռքով արդարութիւն եւ հատուցում ստանալ:

Թուրքիոյ ներքին խնդիրները,- նոր կուսակցութեան մը կազմութիւն, յետաշրջական շարժում, զսպում, կախաղաններ եւ այլն,- մեզ չեն կրնար ոգեւորել: Մեզի համար ցանկալի է որ Թուրքիոյ մէջ հանրապետական ռէժիմը ամրապնդուի եւ իր վարիչները, զերծ ուրիշ մտահոգութիւններէ, նուիրուին միմիայն երկիրը տնտեսապէս վերաշինելու գործին, որու միջոցին հաւանօրէն պէտք պիտի զգան նաեւ հայոց եւ պիտի վերաքննեն անոնց հանդէպ իրենց ընդգրկած քաղաքականութիւնը:

Գաղութահայութիւնը պէտք է դադրի, ըստ մեզ, խօսքով ալ, ինչպէս դադրած է գործով, Թուրքիոյ դէմ երկրային պահանջներ դնելէ: Իր պահանջները տարբեր են ու կը վերաբերին իրաւունքներու եւ շահերու՝ զորս լսելի ընելու համար պէտք է նախ լռեցնել ժխորը: Այդ ժխորին մէջ, ատելութեան անզօր կատաղութիւնը միայն կը հնչէ մեր կողմէն, որուն պատասխանն ալ բուռն կ՚ըլլայ անշուշտ: Երբեք, այս ձեւով, կարելի չէ որ իրարու հետ յարաբերութիւն կամ խնդիր մը ունեցող ժողովուրդներ հասկացողութեան գան իրարու հետ՝ ո՛րքան ալ ժամանակ անցնի նախկին թշնամութիւններուն վրայ եւ փոխուած ըլլան պայմանները:

Երկու ժողովուրդներէն մէկը,- մենք,- իրաւունքի տեսակէտով զօրաւոր, միջոցներու տեսակէտով տկար ենք բոլորովին: Չկարծենք թէ մեր իրաւունքին ուժը անծանօթ է թուրքերուն: Բայց թուրքերը մեզի ո՛եւէ զիջում չեն կրնան ընել, ո՛եւէ գոհացում չեն կրնար տալ այնչափ ատեն՝ որչափ ատեն որ մեզ կը գտնեն միջոցներով ալ զօրաւորի ձեւերով, գրգռիչ եւ սպառնական:

Մինչեւ անգամ եթէ ո՛եւէ յոյս, ո՛եւէ ակնկալութիւն չկրնանք դնել հանրապետական Թուրքիոյ վրայ, նորէն պէտք է չափաւորենք մեր լեզուն եւ գրիչը, որովհետեւ հակառակը մեր տկարութիւնը շեշտելու միայն կը ծառայէ:

Այսպէս, ըսինք կամ հասկցուցինք թէ մենք խաղաղասէր ենք ու պէտք է այսուհետեւ խաղաղասէր ըլլանք ազգովին:

Այս մասին ո՛չ մէկ վերապահում ունինք: Կռիւն ու արիւնահեղութիւնը,- հաւասարապէս մեր եւ հակառակորդի՝ թշնամիի արեան հեղումը,- ըլլա՛յ կանոնաւոր պատերազմի կամ ըլլայ դաւադրական եղանակով, մեր ապագայի բոլոր ծրագիրներէն դուրս մնալու են իսպառ: Եւ այս՝ ոչ թէ մեր տկարութեան պատճառաւ միայն, ոչ թէ անոր համար որ հայ ցեղը չափազանց նուազած ըլլալով՝ իր արիւնը յոյժ թանկագին դարձած է հիմա, այլ այնպէ՛ս, սկզբունքո՛վ, մարդասիրութեան եւ խաղաղասիրութեան պահանջմա՛մբ, խնայելու համար կեանքը առ հասարակ, թէ՛ մեր եւ թէ օտարներու կեանքը՝ որ նուիրական պէտք է ըլլայ ամէն մէկ մարդու համար:

Թուրքեւհայ յարաբերութեանց հիմքը, որ մասնաւոր համաձայնութեան կարօտ չէ եւ այսօրուընէ իսկ կրնայ դրուիլ, իրարու հետ չկռուելն է, մեր կողմէ դաւադրութիւններով եւ թուրքերուն կողմէ ճնշումով, հալածանքով եւ ջարդով տարիներէ ի վեր մղուած ահաւոր կռիւը դադրեցնելն է վերջնականապէս:

Ինքնապաշտպան կռիւը բացառութիւն չի կազմեր այս սկզբունքին գործադրութեան մէջ: Նախ՝ որովհետեւ դժուար է սահմանել, թէ ո՛ր կռիւն է զուտ յարձակողական եւ ո՛րը՝ զուտ պաշտպանողական (չմոռնանք որ հակառակորդն ալ կրնայ միշտ, առաւել կամ նուազ իրաւամբ, ըսել թէ մեզ հալածելով ու ջարդելով՝ պաշտպանած է ինքզինքը) եւ յետոյ, որովհետեւ մեր պարագային, մեր հին ըմբռնումին համաձայն կատարելիք ինքնապաշտպանութիւնն անգամ ուրիշ բան պիտի չշահեցնէր մեզի, բայց եթէ մեր կռնակին վրայ ծանրացումը հարուածին:

Անհատաբար՝ ո՛վ ինչ կ՚ուզէ կ՚ընէ, բայց հաւաքաբար, բայց ազգովին, չենք կռուիր ոեւէ ատեն, ոեւէ ձեւով, ոեւէ ժողովուրդի հետ՝ սովիէթական ըլլայ ան թէ քէմալական:

Վատութի՞ւն, վախկոտութի՞ւն է այս: Ո՞վ պիտի որակէ այսպէս. որակողները անձնապէս կռուա՞ծ են անցեալին մէջ, պիտի կռուի՞ն ապագային, կը կասկածինք, բայց եթէ իսկ խօսէին իրենց անցեալը իբրեւ երաշխաւորութիւն ցոյց տալով՝ մենք գիտենք ուրիշներ, նոյն հանգամանքը ունեցող, որոնք ոչ միայն ա՛լ չեն ուզեր կռուիլ ապագային՝ այլ եւ կը զղջան անցեալին մէջ կռուած ըլլալնուն: Եւ մինակ չեն անոնք այսօր՝ այս բնական մտածումն ունեցող. միլիոնաւորներ մեծ պատերազմին մասնակցողներէն, թէ՛ յաղթող եւ թէ յաղթուած ազգերուն մէջ, այսպէս կ՚երդնուն հիմա՝ ոչ թէ յոգնութենէ տարուած, այլ առսկումէ, համոզուա՛ծ թէ այս է միակ միջոցը արհաւիրքներու կրկնութիւնն արգիլելու, համոզուա՛ծ թէ այսպէսով միայն կրնայ հաստատուիլ խաղաղութիւնը ժողովուրդներու միջեւ, եւ համոզուա՛ծ թէ ատկէ վերջն է որ կրնայ գտնուիլ միջազգային վէճերու արդար կարգադրութեան եղանակ մը...:

Ուրիշ կէտ մը զոր պարզել կը փափաքինք՝ Հայաստանի (Հայաստանը առնելով իբրեւ տէրութիւն) մեր տուած դերն է՝ հողային եւ ուրիշ այդպիսի պետական խնդիրներու լուծման մէջ:

Ունի՞նք այսօր այդպիսի պետութիւն մը թէ չունինք: Եթէ այո, այդ իրաւասութիւնը անորն է եղած այսօր՝ դէպքերու բերմամբ զորս փոխելու ուժը չունինք հիմա, ո՛չ ալ կ՚ուզենք այլ եւս որ փոխուին անոնք: Եթէ բոլոր նախկին եւ ներկայ թրքահպատակ հայերը, որոնք Թուրքիայէն դուրս կ՚ապրին՝ հայ տէրութեան քաղաքացիները դարձած ըլլային, մենք յօժարակամ անոր կառավարութեան պիտի յանձնէինք բովանդակ հոգը հայեւթուրք յարաբերութեանց, ու պիտի գոհանայինք անո՛ր ներկայացնելով առաւելապէս մեր պահանջները եւ կամ զայն քննադատելով այդ պահանջներուն անտեսումին համար,- ի հարկէ խօսք մըն ալ հասկցնելով թուրքերուն՝ իբրեւ հայ հանրային կարծիքի թարգման մը:

Դժբախտաբար, սակայն, գաղութահայութիւնը Հայաստանի քաղաքացի չէ, ամէն բան է՝ բացի ասկէ, եւ ընդունելով հանդերձ, որ պետական խնդիրներու մասին Հայաստանի կառավարութիւնն է (իր մաս կազմած Խորհրդային Միութեան մէջէն) Թուրքիոյ հետ խօսելու իրաւասութիւնն ունեցող իրաւասութիւնը, կը նկատէ որ ինքը ունի ուղղակի ուրիշ ընելիքներ՝ Թուրքիոյ հետ իր անկախ գործերուն եւ խնդիրներուն կարգադրութեանը համար: Ահա՛ այդ տեսակէտով իր գործադրելիք առաջին միջոցն է ստեղծել, հեռուէն այն խաղաղ մթնոլորտը, որ պիտի թոյլ տայ ոչ շատ հեռաւոր ապագայի մը մէջ շտկել հայեւթուրք յարաբերութիւնները, արտասահմանի հին թուրքիացի բաւական ստուարաթիւ հայութեան եւ թուրքերու դէմ-դիմաց յարաբերութիւնները...:

... Անգամ մը եւս մենք կ՚ըսենք, թէ այս անզօր սպառնալիքներն ու լեզուագարութիւնները հեռու են մեզի տալէ արժանաւոր կեցուածք մը, այնպէս՝ ինչպէս վայել է աշխարհի ամենամեծ տառապանքը կրած ժողովուրդին:

Մենք կ՚ըսենք, չոր եւ պարզ կերպով.- Եթէ մինչեւ իսկ բացարձակապէս համոզուած ըլլայինք թէ Թուրքիոյ հանդէպ մեր թշնամական անվերջ արտայայտութեանց վերջ տալով ոեւէ բարելաւում յառաջ պիտի չգար թուրքեւհայ յարաբերութիւններուն մէջ, մենք նորէն պիտի պաշտպանէինք այդ փոփոխութիւնը մեր լեզուին, գրչին ու շարժումներուն:

Ազգային զգացումը գաղութահայութեան մէջ վառ պահելու միջոցը՝ երբեք չի կրնար միջոց մը ըլլալ: Ընդհակառակն, խաբկանքը կը փութացնէ անոր ամէնէն գիտակից մասին ուծացումը: Ազգային զգացումը եւ ցեղին գոյութեան հաւատքը կրնանք պահպանել միմիայն երկու միջոցներով.- նախ, ներկայ Հայաստանի մէջ ժողովուրդին աճումովն ու երկրին շէնցնալովը. յետոյ, ամենուրեք մեր խելքին ու տաղանդին, մեր կրօնքին, լեզուին ու արուեստներուն հանդէպ մեր կողմէ գործօն պաշտպանութեամբ մը...:

Աւելցնենք.- Մենք կը ջատագովենք զուր թշնամանքի դադարումը միայն երէկուան երկու կռուող կողմերուն, - անհաւասար ձեւով եւ զոհերով, բայց վերջապէս կռուող,- միջեւ: Ատոր անմիջական ու համեստ հետեւանքը՝ մեզի ծանօթ է ու կրնայ լաւ միայն ըլլալ. միւսը՝ կրնայ գոյութիւն առնել կամ ոչ, չենք գիտեր, բայց եթէ առնէ՝ ոչինչ չենք կորսնցներ, ընդհակառակն կը շահինք անպայման: □

ՎԱՉԷ ՍԵՄԵՐՃԵԱՆ.

Ազդակ

Ընդդիմութիւնն անհրաժեշտ է

Յաճախ կը հարցուի.-

Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութեան հանդէպ ընդդիմադրութիւն պէ՞տք է կարգանայ: Քաղաքական քննադատութիւնը, որ գոյութիւն ունի Հայաստանի եւ Սփիւռքի մէջ, օգտակա՞ր է նորանկախ պետութեան համար:

Անշուշտ, որ հարցը կարելի է քննարկել ակադեմական ձեւով, ընդդիմադրութեան գոյութիւնն ու անոր քննադատութիւնը ընդունելով ռամկավարական գործընթացի բնական օրէնքներէն մին:

Հայաստանի պարագային եւս տարբեր չափանիշներ պէտք չէ որդեգրել:

- Հակառակ պետութեան եւ կառավարութեան նորահաստատ ըլլալու իրողութեան.
- Հակառակ ղեկավար քատրերու յարաբերական անփորձութեան.
- Հակառակ նոր ղեկավարներու եւ հասարակական գործիչներու ռամկավարական գործընթացի եւ սկզբունքներու բնական թուող անգիտութեան.
- Հակառակ ռամկավարական սկզբունքներու շարունակուող փորձարկումին.
- Հակառակ 70 տարիներու խոր թմբիրէն արթնցող ազգային վարթօնքի տկարութեան.
- Եւ հակառակ քննադատութիւնը անշահ, վնասակար եւ անժամանակ նկատելու դիւրին եւ զգուշաւոր քաղաքականութեան.

Ես համոզուած եմ, որ քաղաքական ընդդիմադրութիւնը անհրաժեշտ դեղատոմսն է բուժելու եւ աճեցնելու Հայաստանի ավապուն դեմոկրատիան՝ ռամկավարութիւնը:

Հայաստանի մէջ գործող ռամկավարական ուժերու համախմբումը տակաւ զօրանալով ստիպուած է թիկունք կանգնիլ Հայաստանի նոր կառավարութեան, ստիպուած է հաւատարիմ ընդդիմադիրի պարտականութիւնը ստանձնել, ստիպուած է, նոյն ատեն զօրաւոր եւ արդիւնաւէտ կերպով հակադրուիլ ժողովուրդին կողմէ վարկաբեկուած կոմկուսին եւ նոր պայմաններու բերումով յառաջ եկած քանի մը խմբակներուն, որոնք ծուարած են կոմկուսի շուքին տակ:

Քննադատութիւնն ու ընդդիմադրութիւնը եթէ եւ երբ զերծ ըլլան թշնամանք ստեղծելու ձգտումներէն, զանգուածներու մօտ պետութեան հանդէպ կասկած սերմանելու ծրագրուած աշխատանքէն, տնտեսական քանդիչ խափանարարութենէն, քաղաքական ապակայունացում յառաջացնելու նպատակներէն, այն ատեն միայն բարեբար արդիւնքներու կը յանգի պետական ընդդիմադրութիւնը:

Պէտք է աւելցնել նաեւ, որ զօրաւոր, միասնական եւ գործօն հաւատարիմ ընդդիմադրութիւն մը պիտի յաջողէր չէզոքացնել արկածախնդիր հակառակորդներուն վերոյիշեալ բոլոր վտանգաւոր ձգտումները:

Ուրեմն՝

1. - Վազգէն Մանուկեանի կառավարութիւնը աշխատանքի դանդաղութեան մատնուելու գնով իսկ, մասնաւոր ճիգ պիտի թափէ խուսափելու՝ հիմնական եւ լուրջ սխալներ գործելէ: Հասուն ընդդիմադրութեան մը գոյութիւնը, կառավարութիւնը զգաստ պահելու կրնայ ծառայել միայն:

2. - Նոր պետականութիւն, նոր ռամկավարութիւն, ազատութեան նոր շունչ՝ հին սովորութիւններու անմիջական եւ վնասակար շուքին տակ...: Անխուսափելի է նոր ղեկավարներու մօտ զարգացումը մենատիրական ձգտումներու եւ ինչպէս նաեւ էլիթիստ խմբակներու գոյառումը, իշխանութիւնը, նոր ղեկավարութեան ճաշակին եւ գիտակցութեան համեմատ գործածելու: Հասուն եւ պարկեշտ ընդդիմադրութիւնը լաւագոյն ձեւն է յաւերժական իշխանութիւնը մարդոց ժամանակաւոր ծառայութենէն վեր պահելու:

3. - Ընդդիմադրութեան ճնշումներուն շնորհիւ Հայաստանի պետութիւնը պէտք է համալրէ իր կառոյցները, օրինակ՝ նախագահութեան պաշտօնի ստեղծումը անհրաժեշտութիւն մըն է՝ կեդրոնին կամ Լիթուանիոյ հետեւողութեամբ: Գործադիրի պաշտօնին հաստատումով աւարտած կ՚ըլլայ օրէնսդիր - գործադիր - դատական եռեակ կառոյցներու կազմակերպումը:

4. - Ընդդիմադրութիւնը ստիպուած է ստեղծել այնպիսի պայմաններ, որոնք ձեռնտու ըլլան հայկական պետութեան համար հանրապետական սահմանադրութիւն մշակելու, պատրաստելու եւ ժողովուրդին ներկայացնելու:

5. - Ընդդիմադրութեան գոյութիւնը եւ զարգացումը բնական գործընթացով մը պիտի նպաստէ ժողովուրդի քաղաքական հասունացման անհրաժեշտ գործին, որ իր հերթին, պիտի ազդարարէ ծայրայեղական բոլոր շարժումներու եւ խմորումներու վերջը:

6. - Հաւատարիմ ընդդիմադրութեան մը ներկայութեան, նուազած պիտի ըլլայ Համայնավար կուսակցութեան դաւադիր աշխատանքին ազդեցութիւնը, հաւանաբար, կոմկուսն ալ ուղղելով դէպի ազգային քաղաքականութեան ոլորտները:

Ամբողջ երեք քառորդ դար հայ ժողովուրդը իր հայրենիքին մէջ զրկուած մնաց ընդդիմադրութեան մը բարիքներէն: Հիմա որ դեմոկրատիան իր դանդաղ քայլերը սկսած է առնել մեր հայրենիքէն ներս, պէտք է քաջալերել քննադատական ոգին, որպէսզի Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութիւնը երախտապարտ մնայ ռամկավարական ընդդիմադրութեան հանդէպ: □

digitised by A.R.A.R.@

«Նյու Յորք թայմզ»-ի հատուկ թղթակից Ֆրանսիզ Քլայնզը, որի հոդվածներից երկուսին ծանոթ է արդեն մեր ընթերցողը, Երեւանից իր թերթին է ուղարկել չանկան մի հոդված, որը հատուկ գնահատանքով է արտահայտվում Հայաստանի Գերագույն խորհրդի նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի վարած նուրբ քաղաքականության մասին: Ստորեւ ներկայացնում ենք «Նյու Յորք Թայմզ»-ի ապրիլի 15-ի համարում լույս տեսած այդ հոդվածի ամբողջական մեր թարգմանությունը:

The New York Times

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՂԵԿԱՎԱՐԸ ՀՄՏՈՐԵՆ Է ՆԱՎԱՐԿՈՒՄ

ԵՐԵՒԱՆ, Խ. ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ.- Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի հայկական հակահեղափոխությունը հանդարտ է ու մեղմ,- ողորմածորեն եւ ռազմագիտակորեն հանդարտ, ինչը առավել պատճառ է, որ նախագահ Գորբաչովն ու ամբողջ աշխարհը ուշադիր հետեւեն նրան:

Մինչ խորհրդային պետության մեջ քաղաքական փոթորիկից եւ չարագուշակ ըսպառնալիքից գրեթե ամեն ինչ ցնցվում է, Հայաստանի հանրապետության նախագահ Տեր-Պետրոսյանը մի այլ ճանապարհ է հարթում դեպի նույն այն անկախությունը, որին շատ ավելի հռչակված հանրապետություններ, ինչպես Լիտվան եւ Վրաստանը, փորձում են տիրանալ թերթերին հչյան խորագիրներ մատակարարող առճակատումներով:

Նախագահ Տեր-Պետրոսյանը 46 տարեկան է, արեւելագետ: Գորբաչովի կառավարության կողմից նա ժամանակավորապես բանտարկվել եւ, վերջերս, փոխանակ անարգանք թափելու Կրեմլի վրա, ընդքամտորեն դասեր էր տալիս նրան:

Նա վճռական դեր խաղաց, երբ կամովին ստանձնեց կուլիսների ետեւից միջնորդել՝ հանդարտեցնելու Լիտվայում հունվարին ծագած ճգնաժամը, որ հետեւանք էր խորհրդային զինվորների կրակոցներից ընկած, անկախության ցույցերին մասնակցած 16 քաղաքացիների սպանության:

Տեր-Պետրոսյանը փոխանակ սիրաշահելու եւ պոպուլիստական ժամանակավոր շահերի հետեւից ընկնելու, կարողացավ զինաթափել հանրապետության ցերոգեստրված ազգայնական զինյալ խմբակներին, խուսափելով կարգուկանոնի եւ օրինախախտման հետագա գլխացավանքներից:

Անցյալ ամիս, առանց ցնցող հայտարարությունների, նա մերժեց Գորբաչովի ձեռնարկած միութենական անորոշ հանրաքվեն, այն համարելով բացահայտ քարոզչական արարք, ոչ թե ինքնորոշման ուղղությամբ ձեռնարկված քայլ: Ավելին, նա հակաքայլ կատարեց՝ որոշելով առաջիկա սեպտեմբերին Հայաստանում կայացնել անկախության հանրաքվե:

Այդ հանրաքվեն կարծես քաղաքական արվեստի փոքրիկ գլուխգործոց լինի. այն առաջինն է, որ անցկացվելու է խորհրդային սահմանադրության պահանջներին համաձայն, վեց ամիս առաջ այդ մասին նախազգուշացնելով Կրեմլին: Հետեւաբար, օրենքների դիկտատի մեջ հմտացած Կրեմլի ստրատեգների համար շատ ավելի դժվար է այն հաշվի չառնել:

Տեր-Պետրոսյանի հանրաքվեն ունի նաեւ մի պարզ առաջադրանք, ի տարբերություն այլ հանրապետությունների, Հայաստանին տարիներ են պետք ամբողջովին անջատվելու համար, այդ ընթացքում կարելի է ստեղծել ազատ շուկայի տնտեսական հիմքերը, որոնք Տեր-Պետրոսյանը համարում է կենսական անկախորեն գոյատեւելու համար:

«Գորբաչովին մարգել են մեր մրցակիցները»,- ասում է պարոն Տեր-Պետրոսյանը, նրան համարելով տանուլ տված, վտանգավոր եզրափակիչ փուլի առաջնորդը, որին, նրա՝ իսկ սիրույն, պետք է ուշքի բերեն գործունեությամբ տառապող արեւմտյան կառավարությունները:

«Ներկայումս արեւմտյան օժանդակությունը ուժեղացնում է կենտրոնական կառավարության պահպանողականներին», ասում է նա, նախազգուշացնելով, թե ժամանակն է, որ Արեւմուտքն ընդունի այս իրողությունը, ինչին Գորբաչովը նպաստեց եւ ինչին այժմ նա հակառակվում է: *«Խորհրդային Միության գաղափարն իսկ այժմ անընդունելի է ամեն ձեւի տակ, բացի եվրոպական համագործակցության նման ընկերակցությունից»*:

Հայ ղեկավարը նոր ժամանակաշրջանի խորհրդային այն քաղաքագետներից է, որ կարող է ժպտալ՝ ընդունելով, որ Գորբաչովը, համայնավարության հոգնած վագրին հեծած կարող է դեռեւս ձգտել ամբողջատիրության վերադարձին:

«Սակայն դա չի հաջողվի», ասում է Լ. Տեր-Պետրոսյանը՝ ջուռումռ տալով ծխօքի սիգարակալը, կարծես ապագայի վրա սեւեռելով այն: *«Վաղ թե ուշ Գորբաչովն ու կենտրոնական կառավարությունը ընդունելու են նոր իրականությունը, այն, որ հանրապետություններն արդեն իրագործում են իրական իշխանությունը եւ սկսում են հարցերը լուծելու քաղաքական անարյուն միջոցներ գտնել»*:

Այստեղ, այս փոշոտ եւ ոտնակոխ եղած մայրաքաղաքի փողոցներում նախագահ Տեր-Պետրոսյանի նոր եւ թարմ քաղաքականության հաջողությունն անառարկելի է, այն համախմբում է հարավային այս հանրապետության ժողովրդին:

1988 թ. երկրաշարժի եւ հակառակորդ Ադրբեջանի մայրաքաղաք Բաքվում պայթած ազգամիջյան վայրագության հետեւանքով հարյուր հազարավոր գաղթականներ են հայտնվել երկրում: Տեր-Պետրոսյանն ընդունում է, որ իր ծրագրում կան այնպիսի դժվարին հարցեր, ինչպիսին է պաշարված, Ադրբեջանի ենթակայության տակ գտնվող հայաբնակ Ղարաբաղը: Սակայն նա հավաստում է, թե իրեն կամաց-կամաց հաջողվել է նոր, հանգիստ հարաբերություններ հաստատել ադրբեջանցի պաշտոնյաների հետ:

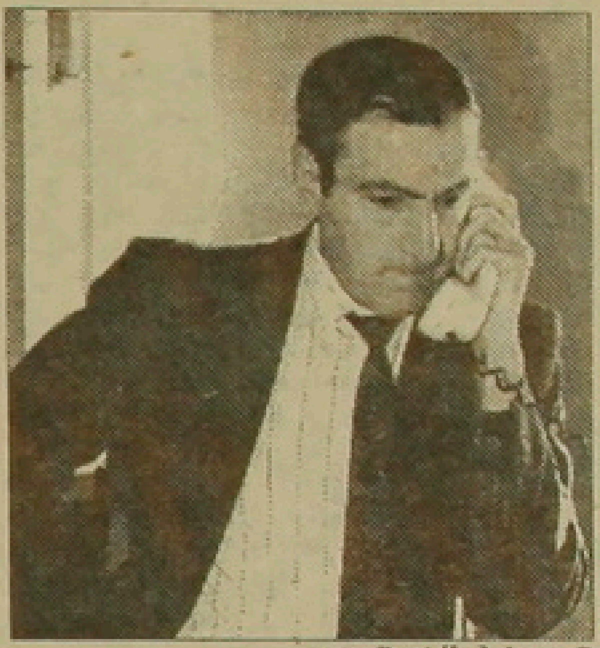
լուսանկարը՝ Մ. Ծախրոդյանի

Հայաստանում Տեր-Պետրոսյանի գլխավոր քննադատը համակրելի այլախոհ Պարույր Հայրիկյանն է: Սա ամերիկյան աքսորից վերադարձավ, երբ արդեն Լ. Տեր-Պետրոսյանը հասել էր քաղաքական հաջողության: Հայրիկյանը քննադատում է նախագահին, թե նա բավարար չափով չի հակադրվում Մոսկվային:

«Այնքան ժամանակ, քանի դեռ ժողովուրդը կտեսնի մեր հետապնդած քաղաքականության իրապաշտությունը, նա մեր կողքին կմնա», ասում է Տեր-Պետրոսյանը:

Նրանց միջեւ ծագած վերջին հարցը կապված էր Հայրիկյանի կողմից Երեւանում համայնավար կուսակցությանը պատկանող շենքի գրավման հետ, որը նա համարում է իր երկար տարիների բանտարկության արդար հատուցում: Նախագահ Տեր-Պետրոսյանը միլիցիա ուղարկեց նրան այդ շենքից վտարելու, իր քայլը հիմնավորելով այն տրամաբանությամբ, որ եթե Հայաստանն ուզում է անկախության իր ձգտումը առավել լրջությամբ դիտվի ուրիշների կողմից, պիտի ցույց տա օրինականությունը հարգելու հավելյալ ապացույցներ:

Խիստ եռանդուն եւ ըմբոստ խորհրդարանում նախագահը դեմ գնաց հայկական ավանդական քաղաքականությանը Թուրքիայի հարցում, որը համաշխարհային առաջին պատերազմի ընթացքում վայրագորեն տեղահան էր արել բազմահազար հայերի, սրանց մեծ մասը մահացել են քաղցից եւ ջարդերից: Նա պնդում էր, որ անկախության հռչակագրից հանվի այդ ողբերգության կրքոտ դատապարտումը, նկատի առնելով, որ իսկապես ազատ Հայաստանը կարիք պիտի ունենա իր հարեւանների հետ ավելի սերտ հարաբերությունների նոր շրջան սկսելու:

Թեեւ նրան չհաջողվեց հռչակագրից հանել այդ կետը, սակայն ժողովրդի աչքում չտուժեց, մնալով այն մարդը, որ հետամուտ է նոր ուղիներ որոնելու՝ ապագան դիմագրավելու համար: Հայ ղեկավարի ոճն է նախ դիմագրավել, ապա մերժել Գորբաչովի նախաձեռնությունները, սակայն տվորություն չդարձնել դրանց մասին հայտարարություն անելը: *«Մենք չենք ներարկվում խորհրդային օրենքին»*, պարզապես ասում է նա:

Սակայն նա վարպետ է նաեւ Կրեմլի հետ փոխզիջումների գնալիս: Օրինակ, մինչ Լիտվան սրեց խորհրդային բանակում ծառայության հարցը՝ հրահանգելով իր զինակոչիկներին չծառայել այնտեղ, այդպիսով նրանց վերածելով պատանդների, որոնք ի վերջո ծեծկռտուքի ենթարկվեցին ու դատի տրվեցին, Տեր-Պետրոսյանը ստանձնեց գործնական փոխզիջողության հասավ ուղղակի զինվորական պաշտոնատարների հետ: Այդ համաձայնությունը թույլ է տալիս, որ հայ երիտասարդների մեծ մասն իր ծառայությունը անցկացնի հանրապետությունում, միաժամանակ ապահովելով, որ ցանկացողներն այլ վայրերում ծառայեն:

«Մենք լիտվացիների նման չարեցինք,- ասում է նա:- Մենք փորձում ենք խուսափել ոչ-անհրաժեշտ առճակատումներից: Մեր քաղաքականությունը ավելի ճկուն է: Միակ դասը, որ կարելի է քաղել Լիտվայի դեպքերից այն է, որ քաղաքականությունը պետք է ավելի ճկուն լինի», շարունակում է նա, ակնարկելով այդ հանրապետությունում որպես պրեզիդենտական հանձնախմբի անդամ իր կատարած միջնորդի դերը:

Բնութագրական է, որ Տեր-Պետրոսյանն այդ հանձնախմբի անդամ էր նշանակվել անձամբ կապ հաստատելով Լիտվայի ու Կրեմլի պաշտոնատարների հետ, սակայն դա վերջում կարող է դիտվել որպես Գորբաչովի խաղաղարար մտահղացում:

«Գորբաչովի հետ տեսակցելուց հետո զգացի, որ վատթարագույնը ետեւում է մնացել», ասում է նա: Ապա եզրակացնում, թե Գորբաչովը որոշել էր թույլ տալ, որ կոշտ ցենտրիստները հարվածեն Լիտվային, յնուհետեւ սակայն բավարար խելամտություն էր հանդես բերել նահանջ կատարելու: Լ. Տեր-Պետրոսյանը ենթադրում է, որ առաջիկա աշնանը Գորբաչովն ինքը պիտի սկսի առավել իրատեսորեն ընդունել հանրապետությունների իշխանության դեֆակտո աճը, եւ դերերը պիտի փոխվեն. հանրապետությունները պիտի սկսեն մտահոգվել կենտրոնական կառավարության կայունությամբ:

«Մենք տեսնում ենք, որ Խ. Միությունը այլեւս հուսալի երաշխիք չէ մեր ապագայի համար,- ասում է նա:- Այդ իսկ պատճառով պետք է սեփական երաշխիքներ ստեղծենք մեր գոյության համար»:

ՖՐԱՆՍԻՍ ՔԼԱՅՆԶ

ՀԱՐՑԱԶՐՈՒՅՑ ԷԴՈՒԱՐԴ ՇԵՎԱՐԴՆԱՁԵԻ ՀԵՏ

«Եթէ ԽՍՀՄ-ում հաստատվի բռնատիրություն եւ մեր երկիրը գնա դէպի քաոս, եւրոպացիները չեն կարողանա հանգիստ քնել»

Դուք հրաժարական տվեցիք՝ վկայակոչելով «բռնատիրության սպառնալիքը»: Դա իրակա՞ն թե հնարավոր սպառնալիք էր: Դրանից հետո, քսա ձեզ, վիճակը փոխվե՞լ է:

- Սպառնալիքն իրական էր: Իհարկե, հեշտ չէր այդպիսի վճիռ կայացնել: Հետո, վիճակը դժբախտաբար չի բարելավվել:

- **Ինչո՞ւ:**

- Սոցիալական, ազգամիջյան լարվածությունը, տնտեսական ճգնաժամը, քաղաքական առճակատումը, աջերի եւ պահպանողականների ուժեղ ճնշումը:

- **Ժողովրդավարական ուժերը նույնպես համախմբվում են...**

- Վերջին ժամանակներս՝ այո: Ժողովրդավարների մոտ դրական տեղաշարժեր կան, նրանք այն եզրահանգմանն են գալիս, որ պետք է կառուցվածքային ձեւ ընդունել դիմադրելու համար նրանց, ովքեր երազում են հին կարգերը, ամբողջատիրությունը:

- **Պահպանողական ուժերի մեջ դուք ներառում եք նաեւ կոմունիստների մի մասի՞ն:**

- Նման ուժեր կան կոմունիստական կուսակցության, պետական ապարատի, ժողովրդի մեջ: Շատ է խոսվում երկաթե ձեռքի անհրաժեշտության մասին: Երկրում բարդի տեղծված ծանր վիճակը նման մտայնության համար բերրի հող է հանդիսանում:

գծանկարը՝ «Մոնդ»-ի

- **Կարծու՞մ եք, որ Գորբաչովը առիթը բաց թողեց միավորելու ժողովրդավարներին եւ ռեֆորմատոր կոմունիստներին, երբ մերժեց «500 օրվա ծրագիրը»:**

- Շատ անգամ ենք առիթները ձեռքներիցս բաց թողել, ոչ միայն Գորբաչովը, ես, այլեւ բոլորը: Այսպիսի մի շրջանում պետք չէ դրա վրա զարմանալ: Ես եկել եմ այն մտքին, որ վերակառուցումը մենք պիտի հղանայինք ավելի տեւական ժամանակի համար, խիստ որոշակի փուլերով...

- **Կամ ավելի դանդա՞ղ:**

- Այո, բայց հստակ ճշգրտելով փուլերը: Ինչ վերաբերում է շուկայական տնտեսությանը, պետք էր վճիռ կայացնել երկուերեք տարի առաջ, երբ կառավարությունը համընդհանուր վստահություն էր վայելում: Նույնը ազգամիջյան հարաբերությունների եւ միութենական նոր պայմանագրի վերաբերյալ: Այսօր մերժվող բոլոր առաջարկները առանց որեւէ բարդության կանցնեին երեք տարի առաջ:

- **Թբիլիսիի բռնություններից հետո դուք ուղարկվեցիք այնտեղ հետաքննություն անցկացնելու: Ի՞նչ եզրակացության եկաք: Ի՞նչ եք մտածում այն փաստի մասին, որ այս հունվարին նույն սցենարը կրկնվեց Վիլնյուսում:**

- Ես դա չէի անվանի նույն սցենարի կրկնություն: Դրանք տարբեր բաներ են:

- **Երկու դեպքում էլ ասում են, թե զինվորականները գործել են առանց կենտրոնական իշխանությունների ցուցումների:**

- Այդ տեսակետից նմանություններ կան: Ինչ վերաբերում է Թբիլիսիին, իմ ընկղունքային եզրակացությունն այն է, որ երկխոսություն չի եղել քաղաքական ղեկավարության եւ հասարակական ուժերի միջեւ, ներառյալ ընդդիմադրությունը: Ուստի՝ երկխոսությունն անհրաժեշտ է, հակառակ դեպքում այն հանգեցնում է ողբերգության: Նույնը կարող եմ ասել Վիլնյուսի մասին:

- **Մի՞թե իսկապես կարելի է հավատալ, թե երկու դեպքում էլ կենտրոնական իշխանությունը տեղյակ չէր, թե ինչ է կատարվում:**

- Ինչ վերաբերում է Թբիլիսիի դեպքերին, կարող եմ վկայել, որ Գորբաչովը ոչինչ չգիտեր: Ես նույնպես:

- **Այստեղ, Մոսկվայում, որեւէ մեկը հրամա՞ն է տվել:**

- Բայց ի՞նչ տեսակ հրաման: Անվտանգության միջոցներն ուժեղացնե՞լ: Պաշտպանել մարդկանց եւ նրանց ունեցվա՞ծքը: Օժանդակ զորամիավորումներ ուղարկել... դա նախատեսվել էր: Սակայն, հետո, ամեն ինչ վճռվել է տեղում, եւ ահա արդյունքը: Ինչ վերաբերում է Լիտվայի դեպքերին, գիտեք, որ Գորբաչովը հրապարակայնորեն ասել է, թե ինքը տեղյակ չէ: Ինքս նրան ուղղակի հարց եմ տվել, նա ինձ վստահեցրեց, թե ոչինչ չգիտեր: Ճիշտ է, որ պաշտպանության նախարարությունը նույնպես հայտարարել է, թե անտեղյակ է: Այս ամենի կապակցությամբ խորհրդարանը պետք է հետաքննություն կատարի, լույս սփռելու համար կատարվածի վրա:

- **Եթե իշխանություններն անտեղյակ էին, թե ի՞նչ է նախապատրաստվում, դա թուլության նշան չէ՞:**

- Վտանգավոր է, երբ ուժը կարող է կիրառվել առանց երկրի իշխանությունների տեղյակության: Որեւէ մեկը Մոսկվայում, ասենք մի զորահրամանատար, հանկարծ կարող է կռվի գնալու հրաման տալ: Կարծում եմ, որ երկրի ղեկավարությունը եւ խորհրդարանը պարտավոր են անհրաժեշտ եզրակացություններ անել: Դասը չափազանց լուրջ է:

- **Այնուամենայնիվ դա իշխանության թուլության նշան է:**

- Թուլությո՞ւն: Չգիտեմ: Բոլոր դեպքերում, ինչ-որ բան կաղում է: Ավելի խիստ արտահայտված, առանց գլխավորի. նման վճիռներ չպետք է ընդունել: Երբ տեսնում կան զինվորական ղեկավարները այդպես նախաձեռնություն են ցուցաբերում, դա նշանակում է, որ օրենքներն այլեւս չեն գործում, եւ հարկ է իմանալ, թե ինչու:

«Մոնդ», 4 ապրիլ

digitised by A.R.A.R.@

ԻՐԱՆ
Անցում դեպի շուկայական հարաբերություններ

Գ. ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ

Կենտրոնացված տնտեսական համակարգը մերժվում է նաև Իրանում: Ռաֆսանջանին երկրի սոցիալ-տնտեսական զարգացման համար նոր ուղիներ է փնտրում, իսկ միակ ուղին առայժմ տանում է դեպի շուկա:

«Նյու-Յորք թայմզ» օրաթերթը ապրիլի 16-ի համարում, *«Իրանի ջանքերը տնտեսության ապակենտրոնացման ուղղությամբ առաջ են բերում դժգոհություններ»* խորագրով հոդվածում քննության է առել երկրում տիրող տնտեսական իրավիճակը:

Հոդվածագիրը, որը նախկինում երկար տարիներ ապրել է Իրանում, վերջերս առիթ է ունեցել նորից այցելելու Թեհրան, և իր տպավորությունների նկարագրումն այդ երկրի մասին սկսում է օդանավակայանից:

Թեհրանի օդանավակայանը,- գրում է թերթը,- որը միշտ եռուզեռի մեջ էր, անցյալ շաբաթ լքված տեսք ուներ: Պատճառն այն է, որ պետությունը 800 տոկոսով բարձրացրել է ավիատոմսերի գինը: Վերջին շրջանում թանկացել են նաև փոստային առաքումները՝ գերազանցելով 300 տոկոսը: Թանկացումներից զերծ չի մնացել նաև սննդամթերքը:

«Նյու Յորք թայմզ»-ը նշում է, որ այդ միջոցառումները Ռաֆսանջանիի տնտեսական քաղաքականության մի մասն են կազմում, և դա ինչ-որ տեղ հիշեցնում է գորբաչովյան «պերեստրոյկան» և «գլասնոստը»: Այդ քաղաքականության ձախողման դեպքում,- ավելացնում է թերթը,- երկրի տնտեսությունը մեծ վնաս կկրի: Սակայն Ռաֆսանջանին և նրա խորհրդատուները մեծ հույսեր են կապում տնտեսական «հեղափոխության» հետ: Այդ ծրագրերի հեղինակները մտադիր են կենտրոնացված տնտեսական հարաբերություններից անցում կատարել դեպի շուկայական հարաբերություններ:

Իրանի կենտրոնական դրամատան կառավարիչ Մոհամմադ Հուսեյն Ադելին մի հարցազրույցի ժամանակ նշել է, որ Ռաֆսանջանին մտադիր է տնտեսության ղեկը հանձնել ժողովրդի ձեռքը, գտնելով, որ ժողովուրդը ավելի հմտորեն կարող է ղեկավարել այն:

Անշուշտ, այդ քաղաքականության իրականացման ճանապարհին կլինեն բազմաթիվ խոչընդոտներ: «Նյու Յորք թայմզ»-ը նշում է, որ Իրանի արտադրանքի հիմնական մասը կազմում է նավթը և նավթամթերքը, իսկ սննդամթերքի 65 տոկոսից ավելին ներմուծվում է:

Հոդվածագրի կարծիքով, երկրի պետական կառուցվածքում մեծ տեղ զբաղեցնող մոլեռանդ մահմեդականներն անհանդուրժողականությամբ են հետևում դեպքերի զարգացմանը և փորձեր անում կանխել այդ գործընթացի խորացումը: Նման դժգոհություն նկատելի է ռիալի գնողունակության բարձրացմանն ուղղված միջոցառումների նկատմամբ: Ապրանքների դեֆիցիտն Իրանում դեռևս զգալի է, որն էլ մեծ հարված է հասցնում երկրի տնտեսությանը:

Օրինակ, թղթի դեֆիցիտը հնարավորություն չի տալիս մեծ տպաքանակով թերթեր հրատարակել երկրում: Թեհրանի կենտրոնական թերթերը տարածվում են ընդամենը 50 հազար օրինակով, իսկ Իրանում բնակվում են ավելի քան 55 միլիոն մարդ:

Իրանում առկա է նաև բնակարանային հիմնահարցը: Թերթը նշում է, որ դեռևս Շահի կառավարության ժամանակներից չհնարավոր հրապարակներում տեղադրված վերամբարձ կռունկները, բնակարանային նախագծերի սառեցման պատճառով, անգործության են մատնված:

Վերջին 10-11 տարիների ընթացքում Թեհրանի բնակչությունը 4 միլիոնից հասել է 11 միլիոնի: Ըստ հոդվածագրի հաշվարկների, եթե երկրի բնակչության աճը նոր տեմպերով շարունակվի, 35 տարի հետո երկրում կբնակվի 122 միլիոն մարդ, որի զգալի մասը բաժին կհասնի Թեհրանին:

Իրանի կենտրոնական դրամատան կառավարիչը նշում է, որ 2 տարի առաջ ինֆլյացիան կազմում էր 28 տոկոս, այն անցյալ տարի նվազեց և հասավ 17.5 տոկոսի: Ներկայումս ինֆլյացիան 10 տոկոսի էլ չի հասնում:

Ինֆլյացիայի մասին այլ կարծիք են հայտնում առևտրականներն ու քաղաքագետները: Ըստ նրանց, ինֆլյացիան տարեկան 60 տոկոս է: Այնուամենայնիվ, վիճակն այժմ ավելի բարենպաստ է, քան երկու տարի առաջ:

Ձնայած պետությունը ծառայողների աշխատավարձը 30 տոկոսով բարձրացրել է, սակայն գների բարձրացումը մեծ զայրույթ և դժգոհություն է առաջացրել բնակչության մեջ: Շատերը, թերթի բնորոշմամբ, ծայրը ծայրին հասցնելու համար, ստիպված են մի քանի տեղ աշխատել:

Դեռևս պետությունը արհեստականորեն գները ինքնարժեքից ցածր է պահում: Օրինակ, բենզինի գինը ինքնարժեքի 25 տոկոսն է կազմում, և Իրանը օրական 2 միլիոն տակառ նավթ արտահանելով հանդերձ, հարկադրված է որոշակի քանակությամբ բենզին ներմուծել: Ներմուծվող ապրանքների ընդհանուր գումարը Իրանում տարեկան կազմում է 4-5 միլիոն դոլար: Սակայն պետությունն այլևս մտադիր չէ ապրանքների, այդ թվում նաև սննդամթերքի գները կարգավորել պետական բյուջեի հաշվին: Կենտրոնական դրամատան կառավարիչը գտնում է, որ Իրանի տնտեսության դինամիկան ճիշտ ուղու վրա է: Օրինակ, բյուջեի դեֆիցիտը, որը 2 տարի առաջ կազմում էր 80 տոկոս, կամ ազգային համախառն արտադրանքի 10 տոկոսը, անցյալ տարվա ընթացքում 2200 միլիոն ռիալից նվազեց և հասավ 1400 միլիոնի, որը հավասար է բյուջեի 20 տոկոսին, կամ ազգային համախառն արտադրանքի 8 տոկոսին: Վերջին ֆինանսական տարում բյուջեի դեֆիցիտը նորից նվազեց և հասավ 1200 միլիոնի, կամ երկրի ազգային համախառն արտադրանքի 2.5 տոկոսի:

Դրամատան կառավարիչ Մոհամմադ Հուսեյն Ադելիի կարծիքով այդ փոփոխությունները խոստումնալից են: □

ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ԱԼԲԱՆԻԱՅՈ՞ՒՄ

36-ամյա Գրամոզ Պաշկոն Ալբանիայի ամենամեծ՝ Ռամկավար կուսակցության տնտեսական բարեփոխություններով զբաղվող հանձնախմբի փոխնախագահն է: Կուսակցության նպատակն էր ռամկավարական կարգեր և ազատ շուկայական հարաբերություններ հաստատել երկրում՝ տապալելով նախագահ Ռամիզ Ալիային և նրա կոմունիստական Աշխատանքային կուսակցությունը: Նշենք, որ 1985 թվականից սկսած Ալիայի կառավարությունը քաղաքական ու տնտեսական բարեփոխումներ էր կատարել, որոնք սակայն այնքան չնչին էին, որ չէին կարող բավարարել այն 40 հազար չքավոր ալբանացիներին: Սրանք անցյալ մեկ տարվա ընթացքում դուրս փախչելով երկրից՝ ապաստան գտան Հունաստանում, Իտալիայում և Հարավսլավիայում:

Ստորև ներկայացնում ենք Պաշկոյի հետ «Նյուզուիք» հանդեսի թղթակից Քերոլ Ռիդի անցկացրած հարցազրույցից հատվածներ:

ՌԻԴ. Ընդհանուր առմամբ ո՞րն է ձեր կուսակցության քաղաքական պլատֆորմը:

ՊԱՇԿՈ. Մեր նպատակն է, հենվելով մարդու իրավունքների պաշտպանության և բազմակուսակցության սկզբունքի վրա, երկիրը վերափոխել այնպես, որ համապատասխանի եվրոպական մակարդակին: Իսկ քայքայված տնտեսությունը բարելավելու միակ միջոցը, մեր կարծիքով, կենտրոնացված հարաբերություններից շուկայականին անցնելն է:

Ռ. Իսկ մի՞թե դա հսկայական աշխատանք չէ: Չէ՞ որ Ալբանիայի տնտեսությունը ամենահետամնացն է ամբողջ Եվրոպայում:

Պ. Հսկայական թե ոչ, Ալբանիան այլևս նահանջելու տեղ չունի:

Ռ. Ի՞նչ եք կարծում, Ալբանիային պե՞տք են այն բոլոր ռազմական ապաստարանները, որոնք կառուցվել են ամբողջ երկրով մեկ: Դրանց շինարարությունը դադարեցվելո՞ւ է:

Պ. Ես շատերին եմ դիմել, որ վերացնեն դրանք: Իմ առաջին գործը դա պետք է լինի:

Ռ. Ձեր կարծիքով Ռամկավար կուսակցության հաղթանակը կարո՞ղ է կոմունիստների կողմից բռնությունների նոր ալիք առաջացնել երկրում:

Պ. Չեմ կարծում: Այդ բոլորը պարզապես սպառնալիք է, կոնկրետ ոչինչ չկա: Նրանք վախենում են, որ եթե ինչ-որ բան ձեռնարկեն, ապա էլ ավելի մեկուսացված վիճակում կհայտնվեն, ինչպես Սադդամ Հուսեյնը օրինակ:

Ռ. Այս տարվա սկզբներին, մոտ 100 հազարի հասնող ամբոխը տապալեց Տիրանայում գտնվող նախկին պրեզիդենտ Էնվեր Հոջայի արձանը: Մեկն էլ նույնիսկ «թռցրել» էր նրա բութ մատը:

Պ. Այո, ես էլ մի քանի «բեկոր» ունեմ տանը: Չգիտեմ նրա մարմնի որ մասից են, բայց հավատացած եմ, որ կարևոր մասերից պետք է լինեն:

Ռ. Դուք և Բերիշան նախկին կոմունիստներ էիք, մինչև որ անցյալ դեկտեմբերին ծավալված զանգվածային ցույցերի ժամանակ դեն շպրտեցիք ձեր կուսակցական տոմսերը: Դուք ձեզ լո՞ւրջ հակառակորդ եք համարում այժմ:

Պ. Դե, եթե ինձ չեք վստահում, շարունակեք հավատ ընծայել Ռամիզ Ալիային: Նա դեռ կոմունիստ է: Դուք պետք է հաշվի առնեք այն ամենը, ինչ մենք արել ենք մինչև հիմա: Ընտրությունները հետաձգել կարողանալը, քաղբանտարկյալներին ազատ արձակելը, վարչակարգը բացահայտորեն քննադատելը և դրա դեմ պայքարելը բավական չե՞ն: Ժողովուրդը մեզ վստահում է, ինձ, Բերիշային և բոլոր մյուսներին:

Ռ. Մարտ ամսին կոմունիստները ազատ արձակեցին 175 քաղբանտարկյալների: Ուրիշ բանտարկյալներ կա՞ն դեռ:

Պ. Այո, բայց կոմունիստների ասելով նրանք ոճրագործներ են: Մենք գիտենք, որ դա ճիշտ չէ և պայքարում ենք նրանց ազատագրման համար: Ընտրություններից հետո, մենք նպատակ ունենք համընդհանուր ներում շնորհել բոլորին և վերանայել բոլոր դատաքննությունները, որովհետև հավատացած ենք, որ որոշումներն արդար չեն եղել: Մենք կողմնակից ենք քաղաքակրթված մակարդակով անցկացված բաց դատաքննությունների՝ իրավաբանների և դատապաշտպանների մասնակցությամբ:

Ռ. Սննդի պակասը շա՞տ է հուսահատեցնում ժողովրդին:

Պ. Այո, ժողովուրդը հուսահատ վիճակում է: Կացությունը աղետալի է: Ոչինչ չկա ուտելու, ո՛չ կաթ, ո՛չ ձու, ո՛չ միս: Նույնիսկ բանջարեղենը շատ քիչ է:

Ռ. Ինչպիսի՞ օգնություն եք ակնկալում Միացյալ Նահանգներից:

Պ. Նախ ցանկանում ենք, որ մեզ ընդունեն միջազգային դրամական ֆոնդի (ՄԴՀ) համակարգում: Հետո՝ պաշտպանեն մեր տնտեսական բարեփոխությունները: Քաղաքական օժանդակություն ցուցաբերեն, ուտելիք մատակարարեն... Մի խոսքով, ամեն տեսակի օգնություն:

Ռ. Ի՞նչ եք կարծում, ավելի շատ օգնություն կստանաք Միացյալ Նահանգներից թե՞ Եվրոպայից:

Պ. Մենք երկուսին էլ դիմել ենք, ինչքան հասկանում ենք, Ամերիկան շահագրգռված է ներգրավել մեզ, բայց Եվրոպան դեռ շատ բյուրոկրատական վերաբերմունք է ցուցաբերում այդ հարցում:

«Նյուզուիք»
Ապրիլի 8, 1991

Այս հարցազրույցից հետո Ալբանիայում, տեղի ունեցան խորհրդարանական ընտրություններ, որի ընթացքում հաղթանակ տարան կոմունիստները: □

ՄՊԱՍՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐ

Մ. ԳՈՐԲԱՉՈՎԻ ԱՅՑԸ ՃԱՊՈՆԻԱ

ԽՍՀՄ-ում Ճապոնիայի դեսպան Սումիո Էդամուրա.

«Ճապոն ժողովուրդը և կառավարությունը հուսով են, որ ԽՍՀՄ պրեզիդենտի այցը կբերի հյուսիսային տարածքների դժվար հարցի լուծմանը, որը կբացի մեր երկու երկրների միջև խաղաղ պայմանագրի կնքման ճանապարհը: Բացի այդ, պատերազմից հետո մոտ 500 հազար ճապոնացի զինծառայողներ հայտնվեցին Սիբիրում և Խորհրդային Հեռավոր Արևելքում: Նրանցից մոտ 60 հազարը այնտեղ էլ մահացել են: Մենք ցանկանում ենք խորհրդային կողմից ստանալ այդ մարդկանց անվացուցակները և իմանալ նրանց գերեզմանների տեղերը: Ինչ վերաբերում է առևտրատնտեսական հարաբերություններին, ապա ԽՍՀՄ-ի հետ ապրանքափոխանակությամբ Ճապոնիան 1989 թվականին կապիտալիստական պետությունների շրջանում զբաղեցնում էր չորրորդ տեղը, իսկ ԽՍՀՄ-ին վարկեր տալու մասշտաբով՝ երրորդ տեղը: Ակտիվորեն են գործում խորհրդա-ճապոնական համատեղ ձեռնարկությունները: Եթե Գորբաչովի այցը կարողանա տալ կայուն հիմք, ապա ողջ ճապոնական ժողովուրդը հանդես կգա ԽՍՀՄ-ի հետ ավելի կարևոր տնտեսական հարաբերությունների հաստատմանը»:

Դեսպանի կանխատեսումներից առաջինն արդեն իրագործվել է: Խորհրդային արտաքին գործոց նախարար Բեսսմերտնիխը Ճապոնիայի կառավարությանը հանձնեց ԽՍՀՄ-ում թաղված ճապոնացիների անվանացուցակները: Նախատեսված երեք հանդիպումների փոխարեն կայացել են բարձր մակարդակի՝ Գորբաչով-Կայֆու վեց հանդիպումներ: Հիմնական և ամենադժվար՝ Կուրիլյան կղզիների տարածքային հարցը մնում է չլուծված: Ճապոնական կողմի խնդրանքով, որպեսզի ավելորդ կրքեր չբորբոքվեն, որոշվել է մամուլի համար այդ մասին հայտարարություններ չըտալ: Ուստի ճապոնացիները ձգտեցին հնարավորին չափ կրճատել վերջնական փաստաթղթում համատեղ հայտարարության մեջ տարածքային հարցին վերաբերող մասը:

Արդեն ծրագրվել են նաև խորհրդա-ճապոնական հարաբերությունների առաջխաղացման նոր պլաններ: Ըստ նախնական պայմանավորվածության, այս տարվա օգոստոսին վարչապետ Կայֆուն պատասխան այցով կժամանի Մոսկվա, իսկ հաջորդ տարի պրեզիդենտ Գորբաչովը կրկին կմեկնի Ճապոնիա, այնուհետև կհետևի Ճապոնիայի վարչապետի այցը, որի ժամանակ էլ ըստ երևույթին կստորագրվի խորհրդա-ճապոնական պայմանագիրը: □

ՌՈՒՍ ՃԱՊՈՆԱԿԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՏԱՐԵԳՐՈՒԹՅՈՒՆԻՑ

տելով ճապոնական մասնավոր սեկտորի գործունեության համար: □

1833 - Ճապոնիան և Ռուսաստանը ստորագրում են պայմանագիր՝ հաստատելով երկու երկրների սահմանագիծը՝ Իտուրուպ և Ուրուպպու (Իտուրուպի հյուսիսը) կղզիների միջև:

1875 - Ռուսաստանը Ճապոնիային է փիջում Կուրիլյան կղզիները, փոխարենն ստանալով Սախալին կղզու հարավային կեսը:

1903 - Ավարտվում է Տրանս-Սիբիրյան երկաթուղագծի շինարարությունը:

1904-05 - Ռուս-ճապոնական պատերազմ: Ռուսաստանը պարտվում է և Ճապոնիային փիջում Սախալինի կեսը:

1918 - Հեռավոր Արևելքում Ճապոնիայի 60 հազարանոց զորքը կռվում է բոլշևիկյան հեղափոխության դեմ: Ճապոնացիները մինչև 1925 թ. մնում են Սախալինի ռուսական մասի նավահանգստում:

1925 - Ճապոնիան դիվանագիտական հարաբերություններ է հաստատում ԽՍՀՄ-ի հետ:

1931 - Ճապոնիան գրավում է Չինաստանը:

1936 - Գերմանիան և Ճապոնիան ստորագրում են հակակոմինտերնի պայմանագիրը, ուղղված Խ. Միության դեմ:

1938-39 - Խորհրդային-ճապոնական հնգամյա չեզոքության պայմանագիր:

1945, օգոստոսի 8 - ԽՍՀՄ-ը միանում է Ճապոնիայի դեմ պատերազմին, որն ավարտվում է օգոստոսի 14-ին: Խորհրդայինները գրավում են Սախալինի ճապոնական մասն ու հարավային Կուրիլյան կղզիները:

1952 - ԽՍՀՄ-ն հրաժարվում է ստորագրել Սան Ֆրանցիսկոյի պայմանագիրը, որը պաշտոնապես վերջ է տալիս Խաղաղ օվկիանոսի պատերազմին:

1956, հոկտեմբերի 19 - Վերահաստատվում են խորհրդային-ճապոնական հարաբերությունները: ԽՍՀՄ-ը խոստանում է վերադարձնել Կուրիլյան կղզիներից երկուսը, սակայն հետագայում հրաժարվում է:

1973 - Ճապոնիայի վարչապետը այցելում է ԽՍՀՄ: Կրեմլը համաձայնվում է քննարկել պատերազմից «չլուծված» մնացած հարցերը:

1986, հունվար - Խորհրդային արտգործնախարարը այցելում է Ճապոնիա: Երկու կողմերը համաձայն են հետպատերազմյան հարցերի շուրջ խոսակցություններ վարելու:

1991, ապրիլի 15 - ԽՍՀՄ պրեզիդենտն առաջին անգամ այցելում է Ճապոնիա: □

digitised by A.R.A.R.@

«ՀԱՅԷԼԵԿՏՐԱՄԵՔԵՆԱՆ» ԿԵՆՏՐՈՆԻ «ՈՂՈՐՄԱԾՈՒԹՅԱՆ» ՆԵՐՔՈ

Այսօր, երբ ավելի հաճախ ենք խոսում միութենական հանրապետությունների սուվերենության մասին, քաղաքական հարաբերություններից բացի նկատի ունենք նաև տնտեսական ոլորտը: Թվում է, թե այստեղ գործընթացները և փոխառնչությունները ավելի պարզ հարաբերության մեջ պիտի լինեին: Դա այն դեպքում, երբ բոլոր հանրապետություններում էլ կան միութենական ենթակայության ձեռնարկություններ, որոնք տվյալ ապրանքատեսակի միակ արտադրողն են:

Ինչպե՞ս են աշխատում մեր հանրապետության այդ կարգի ձեռնարկությունները: Համատարած դեֆիցիտի ու տնտեսական ճգնաժամի պայմաններում ինչպե՞ս են նրանք կատարում իրենց պայմանագրային պարտավորությունները: Եվ արդյոք բոլո՞րն են կատարում:

Այս և նման մի շարք հարցերի պատասխանը փորձեցինք փնտրել մայրաքաղաքի «Հայէլեկտրամեքենա» արտադրական միավորումում, որը հանրապետության արդյունաբերական հսկաներից է:

Միավորման արտադրության գծով փոխտնօրեն Գևորգ Մանասյանի հետ՝ ձեռնարկության պայմանագրային պարտավորությունների և մյուս առաջադրանքների մասին զրույցից իմացանք, թե ինչ անմխիթար ու աննախանձելի վիճակում են աշխատում մեր հայրենակիցները:

- Այսօր մեր միավորման վիճակը ավելի վատ է և նրաշխիքներ չկան, որ լավանա, - ասաց նա: - Անցյալ տարի գոնե ֆոնդեր ունեինք: Այս տարի դրանք չկան: Նախորդ տարվա վերջում, երբ եղավ պրեզիդենտի որոշումը՝ երկարացնել 1990-ի առաջին եռամսյակի մատակարարումների և առաքումների բոլոր պայմանագրերը և դրանք տարածել 1991-ի առաջին եռամսյակի վրա, մենք ստացանք միութենական նախարարների խորհրդի, ինչպես նաև պետական մատակարարման կոմիտեի ղեկավարների հավաստիացումները, թե մեզ կապահովեն բոլոր անհրաժեշտ նյութերով, կոմպլեկտավորվող դետալներով, հանգույցներով, շարժիչներով և այլն:

Միավորման փոխտնօրենի հետ զրույցից իմացանք, որ ըստ պրեզիդենտի որոշման, այն ձեռնարկությունը, որը չի երկարացնի պայմանագիրը 1991-ի համար, հիսուն տոկոս տուգանք կվճարի: Կարգազանց չդառնալու միտումով էլ «Հայէլեկտրամեքենա» արտադրական միավորման ղեկավարությունը թարմացրեց առաքումների ու մատակարարումների բոլոր պայմանագրերը: Սակայն մինչև օրս այս հսկա ձեռնարկությունը ապահոված չէ միութենական իր գործընկերներից ըստ պայմանագրի նախատեսված անհրաժեշտ կոմպլեկտավորվող հանգույցների և այլ նյութերի ֆոնդերով, առանց որոնց արտադրանք տալ չի կարող:

Հայ էլեկտրամեքենաշինարարների հիմնական մատակարարները Ռուսաստանի և Ուկրաինայի մետալուրգիական գործարաններն են: Պայմանագրային պարտավորությունները չկատարելու, առաքումները ժամանակին կամ պակաս առաքելու դեպքում իրավական երկրներում համապատասխան կազմակերպությունները խոշոր տուգանքներ են վճարում: Սակայն միութենական այդ հանրապետությունների մետալուրգիական ձեռնարկություններ ազատված են ցանկացած տեսակի տուգանքից: Ինչո՞ւ:

Պարոն Մանասյանը դա բացատրեց հետևյալ կերպ: Այդ ձեռնարկությունները միութենական ենթակայություն ունեն և ղեկավարվում են միութենական նախարարությունների կողմից: Կենտրոնը նրանց նկատմամբ վարում է հովանավորչական, թողտվության քաղաքականություն:

Հարց է առաջանում, մի՞թե «Հայէլեկտրամեքենա»-ն չի թողարկում այնպիսի արտադրանք, որի մենաշնորհը միությունում իրենն է: Ուրեմն ինչո՞ւ այդ գործոնը չծառայեցնել միավորման ընդհանուր շահերին:

Կենտրոնից ղեկավարվող ռուս և ուկրաինացի գործընկերների տնտեսական քաղաքականությունը մեր հայրենակիցներն անընդունելի են համարում և անբարոյական: Ափսոս, որ օրինականության լծակները գործունեության մեջ են դնում անբարեխիղճ մարդիկ: Էլ ի՞նչ տնտեսական անկախության մասին կարող են խոսել այդ ձեռնարկությունների ղեկավարները, եթե կայսերական շահերի պաշտպաններ են նրանք իրենց տիրույթներում:

Այժմ, երբ միութենական կառավարության ու իշխանությունների ոչ մի որոշում գրեթե չի իրագործվում, կարծես թե առանց կենտրոնի կամքը հարցնելու սկսել են հորիզոնական կապեր ստեղծվել հանրապետությունների, ինչպես նաև առանձին ձեռնարկությունների միջև: «Հայէլեկտրամեքենա» արտադրական միավորման շատ ներկայացուցիչներ այսօր էլ փոխօգնության հարցերի շուրջ բանակցություններ են վարում այլ հանրապետությունների մետալուրգիական ձեռնարկություններում: «Հայէլեկտրամեքենայի» համար շահավետ է խոշոր էլեկտրական մեքենաների դազգոների առավել մեծ խմբաքանակի արտադրությունը, որի փոխանակությունից մետաղական հումքի մեծ պաշար կներմուծի միավորումը: Այստեղ արդեն դրան խոչընդոտում է կենտրոնը. միութենական պետական մատակարարման կոմիտեն վաղօրոք ներկայացրել է պետական պատվերի լիմիտավորված բաժանման ցուցակներ, որով արգելում են նրանց արտադրության ազատությունը: Այսինքն, օրենքը, եթե խախտողները հայկական կողմից են, անմիջապես դառնում է կենսունակ ու գործուն:

Ստեղծված իրավիճակում միակ ճիշտ ուղին արտասահմանյան երկրների հետ տնտեսական փոխշահավետ կապերի սերտացումն է: Նախկինում «Հայէլեկտրամեքենա» արտադրական միավորման արտադրանքը դուրս էր գալիս միության սահմաններից: Պատվիրատուները, պարզ է, զարգացած կապիտալիստական երկրներ չէին, այլ Արևելյան Եվրոպայի ու Ասիայի ագրարային երկրները: Այսօր, երբ Միությունում որոշակի թիվ են կազմում արտասահմանյան գործընկերների հետ համատեղ ձեռնարկությունները, հայ էլեկտրամեքենաշինարարները ևս ձգտում են նման տնտեսական փոխշահավետ կապերի: Դա նաև այլ նշանակություն ունի: Դեպի շուկայական հարաբերություններ քայլ կատարող արտադրողը չի կարող դուրս գալ միջազգային շուկա, եթե չունենա ժամանակակից գերհզոր, տեխնիկապես զարգացած արտադրություն և արդիական գործընթացներ: Այլապես կայսրության տնտեսական քաղաքականությունը, որ երկրի ներքին քաղաքականության շարունակությունն է, անտիճանաբար ավելի կսեղմի Հայաստանի վզին հագցրած օղակը:

ՀԱՍՄԻԿ ԳՈՒԼՆԿՅԱՆ

Ի՞նչ են խոսում հանրաքվեի մասին...

Հայկուհի ԳԱԼՍՅԱՆ, *ինժեներ-նորմավորող*

- Ես կքվեարկեմ, որ Հայաստանը մնա այս Միության մեջ, քանի որ անկախության համար տնտեսական նախադրյալներ չեմ տեսնում, չկան նաև քաղաքական հնարավորներ: Իսկ անկախ Հայաստանի գաղափարը ինքնին հույակապ է:

Ջեմմա ՄԵԼԻՔՅԱՆ, հաշվապահ

- Հայաստանը պետք է դուրս գա Միության կազմից, ուր մեր ազգը ունի լրիվ պարտականություններ, ոչ մի իրավունք, ոչ մի շահ: Եթե ուզում ենք ապրել որպես ազգ, պետք է ընտրենք անկախության ճանապարհը, որքան էլ այն փշոտ ու քարքարոտ լինի:

Հրաչ ԱԼԵՔՅԱՆ, իրավաբան

- Ես կողմնակից եմ անկախությանը, բայց գտնում եմ, որ առայժմ մեզ պետք է մնալ Միության կազմում,- մանավանդ, որ կա օրենք Միությունից դուրս գալու վերաբերյալ, որը միշտ էլ կարելի է կիրառել:

Էլեոնորա ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ, տնտեսագետ

- Ես հիասթափված եմ այնքան, որ չեմ ուզում պատասխանել: Հիմա ոչ թե Ալավերդյանի անունը կրող, կամ այլ փողոցներ վերանվանելու մասին է պետք մտածել, այլ ժողովրդի սոցիալական վիճակի:

Մասնավոր հավերը պետական կնիքով ձվեր չեն ածում, բայց դրանք վաճառվում են շուկայում՝ մասնավոր գներով: Նույնը վերաբերում է ցանկացած սննդամթերքի: Մարդուն նորմալ պայմաններ են պետք ապրելու համար, վրդովեցուցիչ է այս իրականությունը՝ կախյալ լինի, թե անկախ:

Նելլի ԱՅՎԱԶՅԱՆ, տնտեսագետ

- Իհարկե անկախությունն է ընտրելին, միայն թե ընտրել պետք է նաև անկախանալու ձևը: Պետք չէ հիմարաբար մեռնել հանուն գաղափարի, պետք է հանուն գաղափարի խելացի ապրել: Հայաստանի կառավարությունը պետք է այժմվանից ստեղծի անկախ ապրելու մեխանիզմը, որը նախքան հանրաքվեն տեսանելի պետք է լինի: Բայց և այնպես Միության կազմում մնալու դեպքում հայ ժողովրդի համար ապագա չեմ տեսնում: □

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

«Մարսել»ի հայ կիսապաշտպանը

Մարսելի «Օլիմպիկ»-ը Եվրոպայի ուշադրության կենտրոնում է: Այս հարուստ թիմը գրեթե երկու ոտքով չեմպիոնների գավաթի խաղարկության եզրափակիչում է: Մոսկվայի «Սպարտակը», որը սեփական հարկի տակ 1:3 հաշվով վիճեց հրաշալի Ժան-Պիեր Պապենի թիմին, դժվար թե ապրիլի 24-ին Մարսելում կայանալիք պատասխան խաղում կարողանա փրկել դրությունը:

Ֆրանսիայի մեծահարուստ Բեռնար Տապին, որն անցյալ տարի գնել է «Ադիդաս» հանրահայտ ընկերությունը, չխնայելով միջոցները՝ տարբեր տեղերից բարձրակարգ ֆուտբոլիստներ հրավիրեց և կարճ ժամանակում ստեղծեց բարձրակարգ մի թիմ, որին հիմա շատերը լավագույնն են համարում աշխարհամասում:

Դրանցից է նաև կիսապաշտպան Բեռնար Պարդոն: Մոր կողմից հայ այս ֆուտբոլիստը ծնվել է Ֆրանսիայի Գարդան քաղաքում 1960-ի դեկտեմբերի 19-ին: Նրա հասակն է 173 սմ, քաշը՝ 68 կգ: Նա անցյալ տարի «Մարսել» է հրավիրվել Ֆրանսիայի բազմակի չեմպիոն ու գավաթակիր, ոչ պակաս հանրահայտ «Բորդո» թիմից:

Բեռնար Պարդոն «Բորդոյի» կազմում դարձել է Ֆրանսիայի եռակի չեմպիոն և կրկնակի գավաթակիր: Անցյալ տարի մեր հայրենակիցը արդեն «Մարսելի» կազմում նվաճեց Ֆրանսիայի չեմպիոնի կոչումը: Բեռնար Պարդոն ոչ միայն «Մարսելի» հիմնական կազմի, այլև Ֆրանսիայի ազգային հավաքականի խաղացող է: Նա շատ բանով նպաստեց վերջերս «Միլան»-ի դեմ «Մարսել»-ի հաղթանակին: Ցավոք, վերջերս մարզումներից մեկի ժամանակ Պարդոն լուրջ վնասվածք ստացավ և չմասնակցեց մարտի 30-ին կայացած Եվրոպայի առաջնության Ֆրանսիա-Ալբանիա ընտրական խաղին: Հավանաբար Բեռնար Պարդոն կբուժվի նաև չեմպիոնների գավաթի խաղարկության ավարտական խաղերին մասնակցելու հնարավորությունից: □

Պարդոն՝ Մոցկովիչի և Պապենի հետ

Ռիյկաարդ և Պարդո

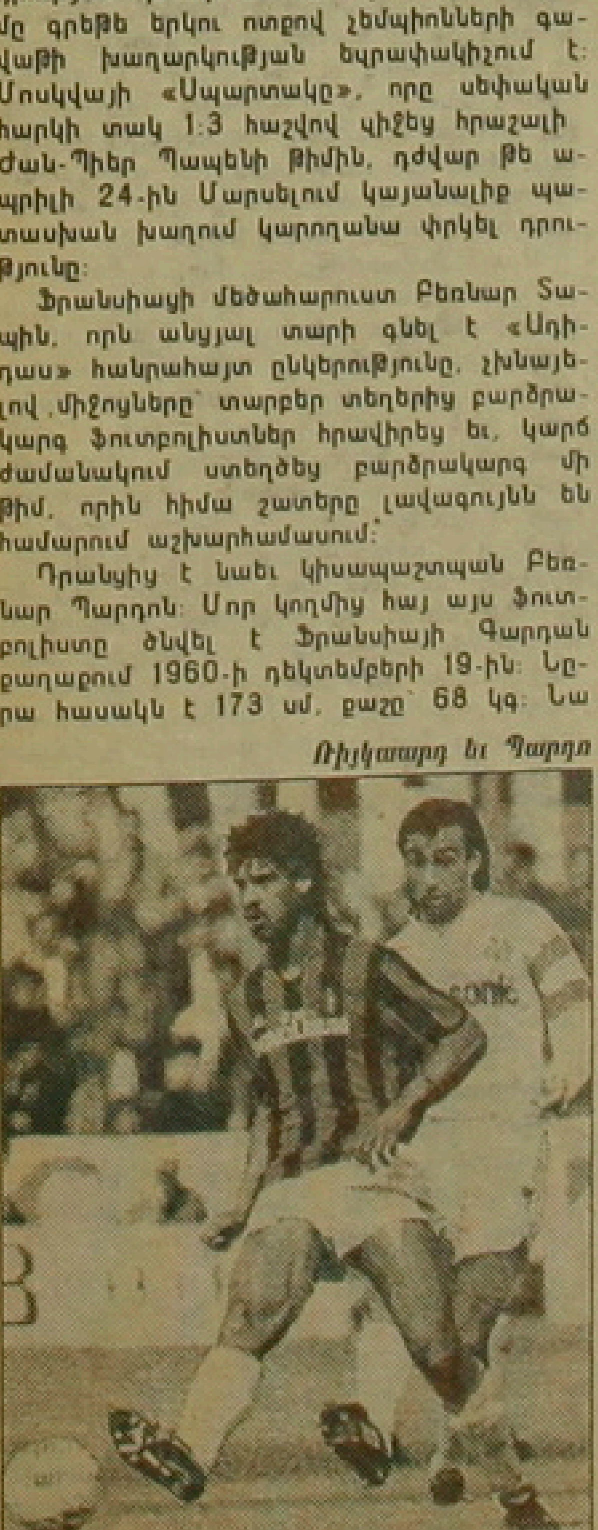

Հայաստանի 20 թիմեր կռվելու են երկու տեղի համար

Մեկնարկեց ֆուտբոլի ԽՍՀՄ 2-րդ խմբի հայաստանյան գոտու առաջնությունը:

Այս անգամ ասպարեզ դուրս եկած 20 թիմերը չեն բաժանվել ենթախմբերի, այլ շրջանային մրցակարգով իրար հետ երկուական անգամ հանդիպելով որոշելու են հաղթողին, որը փոխարինելու է միջանկյալ գոտում հանդես եկող մեր երկու ներկայացուցիչներից վատագույն արդյունք ցույց տված թիմին:

Ստեփանակերտի թիմերը քաղաքական իրադրության պատճառով կրկին զրկված են սեփական հարկի տակ հանդես գալու հնարավորությունից: «Արցախ»-ը խաղում է Երևանի «Նաիրի» մարզադաշտում, իսկ «Երազանք»-ը՝ Կապանում:

Առաջատարներն են «Սյունիք»-ը, «Սպիտակ»-ը և «Շիրակ»-ը, որոնք 4 հնարավորից վաստակել են նույնքան միավոր:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՎԱՔԱԿԱՆԸ՝ ԽՍՀՄ ԳԱՎԱԹԻ ՀԱՎԱԿՆՈՐԴ

64 վանդականոց շաշկին քիչ տարածված մեր հանրապետությունում, սակայն Բաքվից ներգաղթած մեր հայրենակից մի քանի վարպետների շնորհիվ պատկերը կտրուկ փոխվել է: Հիմա Հայաստանի հավաքականն այնպիսի ուժեղ կազմ ունի, որ նույնիսկ կարող է հավակնել սեպտեմբերին խաղարկվելիք ԽՍՀՄ գավաթին: Պատասխանատու մրցաշարում հանդես գալու համար, ըստ խաղատախտակների հերթականության, նախատեսվում է հետևյալ կազմը՝

1. Վիտալի Գաբրիելյան, գրոսմայստեր, ԽՍՀՄ բազմակի չեմպիոն:
2. Լևոն Սայադյան, գրոսմայստեր, ԽՍՀՄ նախկին չեմպիոն:
3. Ռուբեն Խաչիկյան, սպորտի վարպետ, ՀՀ բազմակի չեմպիոն:
4. Նունե Վարդանյան, սպորտի վարպետ, արհմիությունների ԿՄԸ-ի կենտրոնական խորհրդի չեմպիոն:
5. Վլադիսլավ Գաբրիելյան, սպորտի վարպետ, պատանեկան խաղատախտակ:

Ստորև ձեր ուշադրությանը ներկայացվող դիրքը ստեղծվել էր մեր գրոսմայստերների համատեղ վերլուծության ժամանակ, նրանք գտել են հնարամիտ հաղթանակի բանալին:

1. gf6 e:e3 2. gh2 e:g1d
3. gf4 e:g3 4. h:f2! g:e3
5. c:c7 a:c3 6. b:f2x

Մարզական բաժինը վարում է
Մարտին ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆԸ

digitised by A.R.A.R.@

ՕԼԵԳ ՌՈՒՄՅԱՆՑԵՎ. «ԼՐԻՎ ԱՆԿԱԽՈՒԹՅՈՒՆԸ ՈՒՏՈՊԻԱ Է»

ՌԻՖԱՀ ժողպատգամավոր, Ռուսաստանի սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցության նախագահության անդամ, «Հերքափոխ», «Առաջադեմ դեմոկրատներ», «Դեմոկրատական Ռուսաստան» պատգամավորական խմբերի անդամ Օլեգ Ռումյանցեւին հանդիպեցինք Մոսկվայում ՌԻՖԱՀ ժողպատգամավորների արտահերթ համագումարում եւ խնդրեցինք պատասխանել «Ազգ»-ի հարցերին:

- Համագումարում ծավալված Ելցին-Գորբաչով հակամարտության քննման հուզեց շատերին: Ինչպիսի՞ն է ձեր վերաբերմունքը:

- Ճիշտն ասած, Գորբաչովի անձն այսօր դեմոկրատների համար շատ էլ կարեւոր չէ: Մենք ամենեւին էլ կողմ չենք նրա հրաժարականին, քանի որ որպես քաղաքական գործիչ նա գրեթե կորցրել է իր ազդեցությունը: Ինչ վերաբերում է Ելցինին, նա էլ ծայրահեղ դեմոկրատ չէ եւ ներկայացնում է ձախ կենտրոնը: Կարծում եմ, Ելցինի հրաժարականի դեպքում դեմոկրատական շարժումից կհանվի որոշակի արգելակում եւ կսկսվի խորը արմատականություն: Իմ կարծիքով այդ երկու դեմքերի հեռանալուց հետո ամբողջովին կտապալվի «կլոր սեղանի» գաղափարը, կուժեղանա հակամարտությունը, որը կհանգեցնի «առանց Գորբաչովի» կոմունիստների եւ «առանց Ելցինի» դեմոկրատների խիստ ընդհարմանը: Այդ ամենը կհանգեցնի համընդհանուր քաղաքական գործադուլի եւ փաստորեն քաղաքացիական պատերազմի սցենարը պատրաստ կլինի:

- Այդ դեպքում ի՞նչ դեր կխաղա «կլոր սեղան» գաղափարի իրագործումը:

- Այն բնականորեն կգնի բնականոն հունի մեջ: Միայն «կլոր սեղանի» շուրջը հնարավոր կլինի լուծել մեր հիմնական խնդիրը, այն է՝ ընտրել ժողովրդական վստահության եւ համաձայնության ժամանակավոր կառավարություն, որն էլ իշխանությունը կստանձնի եւ կկարողանա կառավարել երկիրը: Երկրորդ հիմնական խնդիրը անցումն է իրական բազմակուսակցականության: Այսօր դժվար է խոսել բազմակուսակցության մասին, քանի որ կան կուսակցություններ եւ քաղաքական ուժեր, բայց իրականում դրանք ձեւավորված են: Ուստի կան նրանք գործում են լայնացման ուղիով:

- Դուք ներկայացնում եք Ռուսաստանի սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցությունը: Ինչպիսի՞ն են ձեր կապերը միութենական հանրապետությունների համանման կուսակցությունների հետ:

- Կապեր կան 13 հանրապետությունների սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցությունների հետ: Մենք ստեղծել ենք սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցությունների ասոցիացիա, բայց այժմ այն վերակազմում ենք համագումարի: Եթե բոլոր հանրապետությունները կարիք ունենան մասնակցելու դրա աշխատանքներին, ապա այն կլինի: Շատ հանրապետություններում դեմոկրատները, ցավոք, զբաղվում են միայն հանրապետական հարցերով եւ ինքնիշխան պետությունների միությունը, նոր կառուցվածքի կուսակցությունների միջեւ հարաբերությունների մասին հարցերը կարծես թե երկրորդ պլան են մղվել: Կարծում եմ, սոցիալ-դեմոկրատների եւ հանրապետականների միավորման ֆրակցիայի ներկայացրած նոր միութենական պայմանագրի նախագիծը արժանի է ուշադրության: Սոցիալ-դեմոկրատները պնդում են, որ անպայման միավորվեն իրենց ուժերը եւ պայքարեն միության նոր կառուցվածքի համար: Այսօր խնդիրը պետք է լինի ոչ թե կենտրոնի դեմ պայքարը, այլ երկրի ողջ քաղաքական-տնտեսական ապակենտրոնացման մեջ նոր կենտրոնի ստեղծումը: Լրիվ ինքնիշխանությունը կամ անկախությունը ուտոպիա է:

- Այդ դեպքում ինչ, որո՞նք են սոցիալ-դեմոկրատների կոնկրետ առաջարկները:

- Պատրաստի պատասխաններ մենք չունենք: Ժամանակակից սոցիալ-դեմոկրատիան որոնումների կուսակցություն է: Մենք հստակ նպատակ չունենք հասնելու «բողոքարկված հակակոմունիզմի» կամ «հրապուրիչ դեմոկրատական սոցիալիզմ»: Հստակ է միայն ստրատեգիական ուղղվածությունը, այն է. Ռուսաստանում հաստատել եւ հիմնել դեմոկրատական-սահմանադրական հասարակարգ, ակտիվ մասնակցություն ունենալ սկսված մեծ ռեֆորմին:

Կարելի է ընդգծել այդ փիլիսոփայության երեք հիմնական կետերը. 1. ՌՍԴԿ-ն ձգտում է լինել սոցիալական մրցընկերության, քաղաքացիական խաղաղության, ազգային եւ ազգամիջյան համաձայնության կուսակցություն: 2. Մեր աշխատանքի գլխավոր մեթոդը քաղաքական, տնտեսական եւ սոցիալական դեմոկրատիայի համար երաշխիքների ապահովումն է: 3. Հասարակության կայուն զարգացումը իրագործելի է միայն ազատության, արդարության եւ համերաշխության սկզբունքների համատեղության դեպքում: Հետեւաբար մենք հիմնականում մեր ուժերը նպատակաուղղել ենք նոր՝ միջին դասակարգին: ՌՍԴԿ-ն քաղաքացիական հասարակության կուսակցություն է:

- Իսկ ո՞րն է սոցիալ-դեմոկրատների դերը այդ հասարակության մեջ:

- Մենք ակտիվ դեր պետք է ունենանք ոչ միայն հասարակության, այլեւ պետության եւ շուկայական հարաբերություններին անցնելու մեջ: Մենք համընդհանուր դեմոկրատական շարժման մի մասն ենք:

Զրույցը վարեց
ՀԱԿՈԲ ԱՍԱՏՐՅԱՆԸ

Փարաջանովի հիշատակի օրեր Ռիգայում

Ինչպես հաղորդեց Մոսկվայում Լատվիայի մշտական ներկայացուցչության մամուլի կենտրոնի պատասխանատու Արիս Ծանտոնը, ապրիլի 18-21-ը Ռիգայում կանցկացվեն հայ կինոռեժիսոր Ս. Փարաջանովի հիշատակի օրեր: Այն կազմակերպել են Նոր կինոյի միջազգային կենտրոնը եւ Հայ մշակույթի լատվիական ընկերությունը: Առաջին անգամ կցուցադրվեն Փարաջանովի նկարչական աշխատանքները եւ բոլոր գեղարվեստական ֆիլմերը: Կկազմակերպվեն հայ երգի երեկոներ, որոնց կմասնակցեն դաշնակահարներ Նորա Նովիկը եւ Րաֆֆի Հարաջանյանը, երաժիշտներ Երեւանից եւ Լենինգրադից: Հիշատակի օրերի ծրագրում տեղ են գտել նաեւ Փարաջանովի մտերիմների, ընկերների հուշերը, Ա. Կոլյադանովսկու վավերագրական ֆիլմը: Հայկական ճաշատեսակների սիրահարները կօգտվեն Ռիգայի «Հայկական խոհանոց» սրճարանի ծառայություններից:

ՄԻԱԲԱՆԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀԱՎԱՔ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆՈՒՄ

Ապրիլի 19-ին ս. Էջմիածնի վեհարանի հանդիսասրահում տեղի ունեցավ միաբանական ընդհանուր հավաք՝ նախագահությամբ Վազգեն Ա. Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի:

Շիրակի թեմի առաջնորդ Գրիգորիս եպս. Բունիաթյանը նշեց այն հիմնական սկզբունքները, որոնց վրա կառուցված է Հայաստանի Հանրապետության իր էությամբ ժողովրդավարական խղճի ազատության օրենքը, որը լայն հնարավորություններ է բացում եկեղեցու հետագա գործունեության, հայ ժողովրդի դեպի արմատները վերադառնալու եւ մատաղ սերնդի բարոյական դաստիարակության համար: Գրիգորիս եպիսկոպոսը հույս հայտնեց, որ տիեզերական ժողովրդավարության պատրանքի ներքո հավասարության գիծ չի դրվի 1700-ամյա ավանդությամբ հարուստ եւ իր ժողովրդի պատմական ճակատագիրը կիսած, հաճախ նաեւ այդ ճակատագրին տեր կանգնած Հայաստանյայց Առաքելական եկեղեցու եւ նորամույծ փոքրաթիվ աղանդավորական խմբերի միջեւ:

Ապա խոսք առավ Վեհափառ Հայրապետն ու անդրադարձավ պատմական վճռորոշ այս ժամանակաշրջանի բնութագրման, ասաց, որ հավանաբար հայկական բոլոր պետականությունների պայմաններում առաջին անգամն է, որ ընդունվում է խղճի ազատության այսպիսի օրենք: Եւ պետք է առավելագույնս օգտվել ընձեռվող հնարավորությունից: Հայ եկեղեցին պետք է հսկայական աշխատանք ծավալի իր ժողովրդին դեպի Մայր եկեղեցի բերելու համար: Մանավանդ, պետք է հատուկ աշխատանք տանել երիտասարդ մտավորականությանը Մայր եկեղեցու շուրջ համախմբելու համար:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ

ԷՍՏՈՆԻԱ-ԽՍՀՄ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Տալլին. 18 ապրիլի 1991.
Մեր սեփ. թղթ. ԳԱՅԱՆԵ ԱՓՐԻԿՅԱՆ

Ապրիլի 15-ին տեղի ունեցավ Էստոնիայի հանրապետության եւ ԽՍՀՄ պատվիրակությունների հերթական հանդիպումը, որի ընթացքում քննարկվեցին քաղաքական, սոցիալական եւ տնտեսական կոմպլեքս հարցեր: Էստոնիայի պատվիրակությունը ղեկավարում էր Էստոնիայի Գերագույն խորհրդի խոսնակ Նուգիսը, ԽՍՀՄ պատվիրակությունը՝ վարչապետի տեղակալ Ն. Լավերովը: Հանդիպման ընթացքում հաստատվեցին պատվիրակությունների աշխատանքի պլաններն ու համակարգը, նպատակ ունենալով կարգավորել Էստոնիայի եւ ԽՍՀՄ-ի հարաբերությունները: Պատվիրակությունները համաձայնեցրին հանդիպումների ընթացքում քննարկվելիք կոնկրետ հարցերը, նշանակեցին աշխատանքային խմբերի գործունեության եւ կազմավորման կարգը: Քննարկումն անցավ գործարար մթնոլորտում: Պատվիրակությունները պայմանավորվեցին հանդիպել ամիսը մեկ անգամ:

ՄԵՐՁԲԱԼԹԻԿԱՆ ՑԱՆԿԱՆՈՒՄ Է ՎԵՐԱԴԱՌՆԱԼ ՄԻՋԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ

Լիտվայի, Լատվիայի եւ Էստոնիայի Գերագույն խորհրդների պատգամավորությունները Շվեդիայում կայացած միջպառլամենտական միության սեմինարում արտահայտվեցին Մերձբալթյան երկրների խորհրդարանների միության անդամության կարգավիճակը վերականգնելու կողմ:

Մինչեւ 1940 թ. տարբեր տարիներին Լիտվայի, Լատվիայի եւ Էստոնիայի խորհրդարանները հանդիսացել են միջպառլամենտական միության անդամներ, որը ստեղծվել է 1889 թ. եւ այժմ ընդգրկում է 114 անդամ:

Սակայն, համաձայն օրենքի, միջպառլամենտական միության անդամության կարգավիճակը հնարավոր չէ վերականգնել, այլ միայն կարելի է ընդունվել այդ միությունը: Ընդունվելու համար անհրաժեշտ է 8 երկրների հանձնարարականը:

Լիտվայի Գերագույն խորհրդի պատգամավոր Գեդեմինաս Շերկշնիսի խոսքերով, Հյուսիսային Խորհրդի երկրները խոսք են տվել աջակցել:

Սակայն, ինչպես ասաց Էստոնիայի Գերագույն խորհրդի նախագահի օգնական Ռաուլ Մալկը, միության անդամության ամեն մի նոր թեկնածու շատ մանրամասնորեն է քննարկվում: Այն գործոնների թվից, որոնք կարող են բացասաբար ազդեն այդ միությունը մտնելու որոշման վրա, Ռ. Մալկը նշեց երկուսը՝ Մերձբալթիկայի պատմության 50 տարվա ոչ պառլամենտական տոտալիտարիզմը եւ այդ երկրներում օտար (խորհրդային) զորքերի ներկայությունը ընտրությունների ժամանակ:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ ԲԵԼՈՌՈՒՍԻԱՅՈՒՄ

Ապրիլի 18-ին երեկոյան Բելոռուսիայի հեռուստատեսությամբ ելույթ ունեցան գործադուլային կոմիտեի ներկայացուցիչները եւ հայտարարեցին, որ հանրապետական քաղաքական գործադուլը կկայանա ապրիլի 23-ին: Այդպիսի որոշում է ընդունվել ի պատասխան այն բանի, որ իշխանությունները չեն կատարում բանվորների հիմնական պահանջներից մեկը՝ հրավիրել Բելոռուսիայի խորհրդարանի արտահերթ նստաշրջան:

Ինչպես հայտնի է, Բելոռուսիայի Գերագույն խորհրդի նախագահությունը որոշում է ընդունել հրավիրել հերթական նստաշրջանը մայիսի 21-ին: Գործադուլային կոմիտեն, իր հերթին, պնդում է, որպեսզի նստաշրջանը հրավիրվի անհապաղ, որի ժամանակ պետք է քննարկվեն պետական ձեռնարկությունների ապակուսակցականացման, խորհրդարանի լուծարքի եւ բազմակուսակցական հիմունքներով հանրապետության Գերագույն խորհրդի նոր ընտրություններ անցկացնելու մասին հարցերը:

ՎՐԱՍՏԱՆՈՒՄ ԿԱԼԱՆՎԵՑ ՆԱՎ

Փոթիի նավահանգստի շրջափակման պատճառով կալանվել է Վոլգա-Դոն գետային նավագնացությանը պատկանող ածուխով բեռնված նավը, որը ուղեւորվում էր Թուրքիա: Նավագնացության ներկայացուցիչները հայտարարել են, որ վրացական կառավարության գործողությունները անպատշաճ են եւ կարող են գնահատվել որպես անօրինական ձերբակալություն: «Գետ-ծով» կարգի նավը կալանվել է Փոթիի նավահանգստում առանց որեւէ պատճառաբանության: Ինչպես հայտնեցին «ԻՖ»-ի թղթակցին, Ռոստովի մարզի հանքափորների գործադուլային կոմիտեն ընդունեց բանաձեւ, որով դատապարտեցին վրացական իշխանությունների գործողությունները:

ՎՐԱՑԱԿԱՆ ՕՊՈԶԻՑԻԱՆ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒՄ Է

Թբիլիսիում կայացավ հասարակության հավաք, որին մասնակցեցին Ազգային կոնգրեսի ակտիվիստները: Ելույթ ունեցողները սուր քննադատության ենթարկեցին հանրապետության պաշտոնական իշխանությունների անընդունակությունը Հարավային Օսեթիայում ընդհարումների վերացման ուղղությամբ «կոնստրուկտիվ քայլեր» ձեռնարկելու գործում:

Հավանություն չստացավ «կլոր սեղան»-ի կողմից կազմակերպված գործադուլը: Այդպիսի ինքնաշրջափակումը կարող է միայն վատթարացնել Վրաստանի առանց այդ էլ ծանր տնտեսական վիճակը: Նրանց կարծիքով եթե սկսել է քաղաքացիական անհնազանդության արշավ, ինչը իդի է լուրջ հետեւանքներով ընդհուպ կենտրոնի կողմից ձեռնարկված պատժիչ միջոցները, ապա միայն ամբողջ Վրաստանից եւ ոչ թե մեկ շրջանից զորքերը դուրս հանելու պահանջով:

ԽՈՐՀՐԴԱ-ԻՐԱՆՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ ԲԱՑՎԵԼ Է ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԵՇՏԱՑՎԱԾ ԱՆՑԱԿԵՏ

Ապրիլի 16-ին Ռամադան մուսուլմանական տոնի օրը տեղի է ունեցել Արաքս գետի վրա կառուցված նոր կամրջի բացումը: Այնտեղ կգործի ինքնավար հանրապետության դեպի Իրան տանող երկրորդ հեշտացված անցակետը: Բացման արարողությանը ներկա էին Իրանի ներկայացուցիչները եւ Նախիջեւանի ղեկավարները: Իրանյան հյուրերը մասնակցել են տոնական ժամերգությանը:

Դրանից առաջ նույնատիպ անցակետ էր բացվել Նախիջեւանի Բաբեկի շրջանի Նեհրամ գյուղում:

ԲՈՂՈՔ ԿԵՆՍԱՄԱԿԱՐԴԱԿԻ ԻՋԵՑՄԱՆ ԴԵՄ

Ապրիլի 15-ից Ադրբեջանի մայրաքաղաքում շարունակվում է լեյտենանտ Շմիդտի անվան գործարանի 1000 բանվորների գործադուլը, որոնք պահանջում են աշխատավարձի բարձրացում եւ սոցիալ-կենցաղային պայմանների բարելավում:

Նախիջեւանի Շարուր քաղաքում հինգշաբթի օրը կայացավ չարտոնված հանրահավաք գների բարձրացման դեմ:

ԻՍՐԱՅԵԼՅԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏՆԵՐԻ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

1948 թ. Իսրայելի պետության հիմնադրումից ի վեր առաջին անգամ, հրեական պետության եւ Խ. Միության վարչապետները հանդիպեցին ապրիլի 16-ին Լոնդոնում: Իցհակ Շամիրի եւ Վալենտին Պավլովի միջեւ զրույցը կայացավ Խորհրդային դեսպանատանը, Վերակառուցման եւ զարգացման եվրոպական դրամատան բացման արարողությունների շրջանակից դուրս:

Այս հանդիպումը նոր փուլ է երկու երկրների դիվանագիտական հարաբերությունները վերահաստատելու ուղղությամբ, որ կըտրվել էին Մոսկվայի կողմից 1967-ի հունիսին իսրայելա-արաբական կոնֆլիկտի ժամանակ: Այն ցույց է տալիս նաեւ Կրեմլի ցանկությունը՝ խոշոր դեր խաղալ Մերձավոր Արեւելքում խաղաղության հաստատման գործում, Ծոցի պատերազմից հետո: Երկու երկրները հյուպատոսական հարաբերություններ են հաստատել դեռեւս 1987 թ., դրանից հետո ծավալել մշակութային եւ առեւտրական շփումներ: Իսրայելը մասնավորապես ցանկանում է ավելացնել օդային ուղիները Խ. Միության հետ, հեշտացնելու համար խորհրդային հրեաների կանգվածային ներգաղթը, ինչը վերջին տարիներին առիթ է հանդիսացել Մոսկվայի եւ Երուսաղեմի միջեւ հարաբերությունների կտրուկ փոփոխման:

«Մոնդ», 17 ապրիլ 1991

Հայաստանի Թեքեյան Մշակութային Միությունը հանրապետությունում առաջին անգամ ներկայացնում է «Գեր-Զոր» (Անգլիա) եւ «Անդրանիկ» (Ֆրանսիա) կինոնկարները: Ցուցադրումները Երեւանի «Մոսկվա» կինոթատրոնում, ապրիլի 20-24-ին: Ընդունվում են կոլեկտիվ հայտեր:

AZG semi-weekly, 47 Alaverdian St., Yerevan, Armenia, USSR 375010
phone: 58-18-41, fax: (8-852)56-2941
Խմբագիր՝ Յ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Editor H. AVEDIKIAN
Պատվեր՝ 69149:
Macintosh կոմպյուտերային ձեւավորումը՝ Ռ.Ա.Կ. մամլոյ եւ լրատուական գրասենեակի:

digitised by A.R.A.R.@